

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

**Význam dohod o výkonu pěstounské péče pro
pečující osoby**
Bakalářská práce

Autor: Jana Nováková
Studijní program: B 6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jana Nováková
Studium:	U1434
Studijní program:	B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název bakalářské práce:	Význam dohod o výkonu pěstounské péče pro pečující osoby
Název bakalářské práce AJ:	The importance of agreements for performing foster care for caregivers

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce bude zaměřena na náhradní rodinnou péči. Bude se zabývat zejména problematikou pěstounské péče. Novelizací zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí došlo k zásadním změnám i v této oblasti, osobám pečujícím byla zákonem stanovena zcela nová práva a také povinnosti. Jednou z povinností je uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče. Jak pěstouni vnímají a hodnotí význam těchto dohod? Ke splnění cílů bude využito kvalitativní výzkumné strategie. Sběr dat bude realizován pomocí kvalitativního dotazování a výzkumnou technikou bude polostrukturovaný rozhovor.

MATĚJČEK Zdeněk a kol. : Náhradní rodinná péče ZEZULOVÁ Dagmar: Pěstounská péče a adopce HENDL Jan: Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace MILOVSKÝ Michal: Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník

Garantující pracoviště:	Katedra sociální práce a sociální politiky, Ústav sociální práce
Vedoucí práce:	Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.
Oponent:	doc. JUDr. Olga Sovová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Ve Vysokém Mýtě dne 17. 3. 2017

Jana Nováková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Lucii Smutkové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, připomínky a vstřícnost. Rovněž děkuji pěstounům za ochotu podílet se na výzkumném šetření. Poděkování patří také mojí rodině, která mě podporovala po celou dobu studia.

Abstrakt

NOVÁKOVÁ, Jana. *Význam dohod o výkonu pěstounské péče pro pečující osoby*. Hradec Králové, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Tato práce se zabývá problematikou náhradní rodinné péče v souvislosti s novelou zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. Jejím cílem je zjistit, jaký je pohled pečujících osob na legislativní změny a jaký význam pro pečující osoby mají dohody o výkonu pěstounské péče.

V teoretické části jsou vysvětleny důležité pojmy, které se dané problematiky týkají. Je zde definována náhradní rodinná péče, popsáno její členění, vymezen institut pěstounské péče a charakterizována dohoda o výkonu pěstounské péče.

Praktickou část představuje výzkumné šetření, ve kterém bylo využito kvalitativní výzkumné strategie, konkrétně metody kvalitativního dotazování. Technikou polostrukturovaného rozhovoru vedeného s pečujícími osobami bylo zjišťováno, jak vnímají výkon své profese před a po zavedení novely do praxe a které změny v této souvislosti jsou pro ně pozitivní a které naopak. Dále bylo zjišťováno, jaký je jejich názor na povinnost uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a jak pohlíží na svoje práva a povinnosti z dohody vyplývající.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče, dohody o výkonu pěstounské péče, pečující osoba

Abstract

NOVÁKOVÁ, Jana. *Joint Venture of a Married Couple and its Influence on the Family*. Hradec Králové, 2017. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové, Institute of Social Work.

The thesis concerns the issue of alternative family care in the context of the Amended Act No.359/1999 Sb., on Social Legal Child Protection as amended. The aim of the thesis is to find out the opinion of the caregivers on the legislation changes and to evaluate the importance of the agreements for performing foster care for the caregivers.

The theoretical section of the thesis aims at explaining the important terms concerning the issues in question. It defines the alternative family care, describes its types, specifies the institute of foster care and characterises the agreement for performing foster care.

The practical section presents an investigative survey which uses the qualitative investigative strategy, the method of qualitative inquiry in concrete. With the help of the technique of half-structured inquiry (interview) with the caregivers it was evaluated how they perceive the performance of their profession before and after the introduction of the Amended Act into practice. Also, it assesses the positive and negative changes in this respect. It also evaluates the opinion of the caregivers on the duty to sign the agreement for performing foster care and their perception of the rights and duties resulting from the agreement.

Keywords: alternative care, foster care, agreements for performing foster care, caregiver

Obsah

Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 Náhradní rodinná péče	13
1.1 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí v kontextu náhradní rodinné péče	14
1.2 Svěření dítěte do péče jiné osoby	15
1.3 Osvojení	15
1.4 Poručenství	17
2 Pěstounství a pěstounská péče – vymezení pojmů, práv a povinností pěstounů	18
2.1 Formy pěstounské péče	19
2.1.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu	20
2.1.2 Pěstounská péče (dlouhodobá)	21
2.2 Finanční aspekty pěstounské péče	22
3 Dohoda o výkonu pěstounské péče	25
3.1 Charakter a účel dohody o výkonu pěstounské péče	25
3.2 Tvorb a realizace dohody o výkonu pěstounské péče	26
3.2.1 Uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče	27
3.2.2 Obsah dohody o výkonu pěstounské péče	28
3.2.3 Doprovázení pěstounských rodin	32
3.2.4 Ukončení a zánik dohody o výkonu pěstounské péče	34
PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 Empirické výzkumné šetření	37
4.1 Vymezení hlavního a dílčích výzkumných cílů	37
4.2 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek	38
4.3 Volba výzkumné strategie	38
4.4 Metoda sběru informací	39
4.5 Volba výzkumného souboru a jeho charakteristika	40
4.6 Organizace a průběh výzkumného šetření	42
4.7 Způsob analýzy získaných dat	43
4.8 Rizika výzkumu	43

5 Interpretace dosažených výsledků	45
5.1 Interpretace prvního dílčího výzkumného cíle	45
5.2 Interpretace druhého dílčího výzkumného cíle	48
5.3 Interpretace třetího dílčího výzkumného cíle	51
Závěr	58
Seznam použitých zdrojů	60
Seznam tabulek	63
Seznam příloh	64

Seznam použitých zkratk

MěÚ	Městský úřad
NNO	Nestátní nezisková organizace
NRP	Náhradní rodinná péče
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OZ	Občanský zákoník
PP	Pěstounská péče
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí

Úvod

V souvislosti s procesem transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti, jehož jednou z hlavních zásad je ta, že dítě má vyrůstat v rodině (biologické nebo náhradní), byla počátkem roku 2013 uvedena do praxe novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále také zákon o SPOD) a následně i zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také OZ), konkrétně nově upravená problematika rodinného práva v části druhé. Ve své zásadě novela míří ke komplexní podpoře náhradní rodinné péče (dále také NRP) na úkor péče ústavní, která byla dosud v praxi často využívána. Podstatnou změnou, kterou v oblasti náhradní rodinné péče - pěstounské péče novela přinesla, byla úprava spočívající v zákonném a bezplatném nároku pěstounských rodin na odborné poradenství i služby podstatně podporující výkon pěstounské péče. Systém doprovázení náhradních rodin je vázán na uzavření dohody o výkonu pěstounské péče (dále také dohoda). Cílem této změny byla snaha o profesionalizaci pěstounské péče, zefektivnění jejího fungování a zároveň snížení rizika selhání.

Pěstounství - pojem, který je takto nově definován občanským zákoníkem, bylo v minulosti v naší republice podporováno minimálně. Podpora státu byla omezena převážně na hmotné zajištění, kdy pěstounům náležely dávky pěstounské péče. Další podpora ze strany státu v této oblasti se soustředila na přípravné fáze pěstounství, kterými byly odborné přípravy budoucích pěstounů. Ty se však týkaly výlučně osob, které procházely procesem zprostředkované pěstounské péče a nevztahovaly se na pěstounskou péči příbuzenskou, tzv. nezprostředkovanou. Pěstounské rodiny se často ocitaly v nejistém postavení a na řešení vzniklých problémů byly obvykle samy, neboť zcela chyběla síť odborných služeb.

Téma „Význam dohod o výkonu pěstounské péče pro pečující osoby“ jsem zvolila s přihlédnutím ke svému osobnímu zájmu, neboť jsem dlouhodobě zaměstnána na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a touto problematikou se v rámci výkonu své profese zabývám. Vystupuji v roli „kontrolního“ a zároveň „pomáhajícího“, což není jednoduchá ani záviděníhodná pozice. Doprovázím několik pěstounských rodin, zejména pěstouny - prarodiče, kteří mají svěřeny do pěstounské péče svá vnoučata. Podle mých zkušeností a poznatků vnímá tato skupina pečujících osob legislativní

změny a povinnosti z nich vyplývající jako přítěž a zároveň za velký zásah do soukromí. Zajímalo mě proto, jak legislativní změny v oblasti pěstounské péče, které k 1. 1. 2013 zavedla novela zákona o SPOD, vnímají pečující osoby vykonávající pěstounskou péči zprostředkovanou nikoli příbuzenskou. Dále mě zajímalo, zda je pro tyto osoby přínosná povinnost uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče.

Dalším důvodem volby tohoto tématu byla skutečnost, že se jedná o stále poměrně nový a hodně diskutovaný institut. Systém doprovázení náhradních rodin, jenž vychází z uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče, se rychle rozvíjí. Stále však vyvolává množství otázek a to zejména metodického charakteru, neboť není dosud v odborné literatuře dostatečně zpracován.

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaký je pohled pečujících osob na legislativní změny, které do praxe zavedla novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění a jaký význam mají pro tyto osoby dohody o výkonu pěstounské péče. Než bude zjišťován samotný význam dohod o výkonu PP pro pečující osoby, je důležité zmapovat i blízký kontext. Proto jsou pro naplnění tohoto cíle stanoveny tři dílčí cíle:

Dílčí cíl I: Zjistit, jak pečující osoby vnímají situaci před a po novele zákona o SPOD.

Dílčí cíl II: Zjistit, jaký je pohled pečujících osob na novou právní úpravu pěstounské péče.

Dílčí cíl III: Zjistit pohled pečujících osob na jejich práva a povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče.

V rámci výzkumu bude využito kvalitativní výzkumné strategie, konkrétně metody kvalitativního dotazování. Jako výzkumný nástroj pro zjištění názorů a postojů informantů bude zvolen polostrukturovaný rozhovor realizovaný s jednotlivými pečujícími osobami.

Bakalářskou práci tvoří dvě části, teoretická a praktická. Teoretická část vysvětluje důležité pojmy, se kterými se bude pracovat v části praktické. Je rozdělena do tří hlavních kapitol, které jsou dále děleny. První kapitola vymezuje pojem náhradní rodinná péče a její členění. Jsou v ní objasněny instituty, jako je svěřeni dítěte do péče jiné osoby, osvojení či poručenství. Zároveň upřesňuje její legislativní ukotvení

včetně legislativních změn. V druhé kapitole je pak zásadní vymezení pěstounské péče a jejích jednotlivých forem. Zmínka je zde i o finančních aspektech tohoto druhu NRP. Třetí kapitola charakterizuje dohodu o výkonu pěstounské péče a popisuje její účel. Podrobně specifikuje také obsah dohody – práva a povinnosti pěstounů, které z uzavřené dohody vyplývají. Mapuje celý proces její tvorby a realizace od uzavření, přes její naplňování, až po její zánik. Pozornost je věnována také doprovázení pěstounských rodin a jejímu financování.

V praktické části bude vymezen hlavní výzkumný cíl a dílčí výzkumné cíle. Dále bude popsána výzkumná strategie, metoda sběru informací, volba a charakteristika výzkumného souboru, organizace a průběh výzkumného šetření, způsob analýzy získaných dat a také rizika výzkumu. V poslední kapitole budou provedeny interpretace získaných dat ve vztahu k jednotlivým dílčím cílům.

Výsledky praktické části by mohly být jistým vzhledem do problematiky toho, jak pěstounské rodiny vnímají legislativní změny, které do praxe zavedla novela zákona o SPOD a jaký pohled mají na svá práva a povinnosti vycházející z dohody o výkonu pěstounské péče. Zároveň by mohly sloužit jako zpětná vazba pro doprovázející organizace, které mají uzavřenou dohodu s pečujícími osobami, které se výzkumného šetření účastnily.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Náhradní rodinná péče

Do souhrnné problematiky náhradní rodinné péče jsou, kromě pěstounské péče, zahrnuty i další její formy. První část této práce je proto orientována na vymezení pojmů, které se k této specifické oblasti vztahují. V jednotlivých podkapitolách se pak práce zabývá konkrétními typy institutů NRP.

„Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíc podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce a pěstounská péče.“ (Matějček, 1999, s. 31)

Odborně se termínem NRP rozumí *„souhrnné označení pro veškeré druhy nekolktivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče.“* (Nožičková, 2012, str. 11) Důležité je zde připomenout, že adjektivum „rodinná“ vyjadřuje v pojmu náhradní rodinná péče různé formy soužití ve společné domácnosti, které jsou obvyklé pro naši populaci, ne však soužití s rodiči.

Přirozený vývoj dítěte je spojený s kvalitou prostředí, ve kterém vyrůstá. Děti, kterým jejich biologická rodina nemůže, nedokáže či nechce zajistit péči sama, se velmi často potýkají s nejrůznějšími emočními a vývojovými poruchami. Důležitým faktorem je zde zajištění náhradní péče, která má na další vývoj dítěte kladný vliv. Na rozdíl umístění a následný pobyt dítěte v institucionálním zařízení vede k opožděnému psychickému a sociálnímu vývoji dítěte. (Ptáček, Kuželová, 2011)

Děti, které nemohou vyrůstat se svými biologickými rodiči, jsou přednostně svěřovány do péče širší rodiny nebo do péče osob, které znají. Teprve druhou volbou při řešení situace dítěte je hledání osob z okruhu prověřených zájemců o náhradní rodinnou péči vedených v evidenci krajských úřadů. Všechny formy náhradní rodinné péče mají přednost před péčí ústavní, což je pro dítě velkou výhodou. Svěřit dítě do náhradní péče může pouze věcně a místně příslušný soud. Při svém rozhodování postupuje podle principu nejlepšího zájmu dítěte.

Náhradní rodinná péče je v České republice upravena primárně zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Právě novela zákona o SPOD byla označena za přelomovou v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Čápková (2014, str. 40) konstatuje: „*Jisté je, že přelomové novele můžeme být vděční za to, že nás od absurdních a jednoduchých ústavních „řešení“ posunula směrem ke komplikovaným skutečným problémům, které přináší normální život.*“

1.1 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí v kontextu náhradní rodinné péče

Jak bylo již zmíněno v samotném úvodu práce, novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, nabyla účinnosti dne 1. 1. 2013.¹ Záměrem nové právní úpravy bylo zejména „*vytvoření zákonných podmínek pro systematickou práci s rodinami, která zajistí setrvání dítěte v rodinném, případně náhradním rodinném prostředí.*“ (Vyskočil, 2014, str. 8) Kompletní systém by nyní měl být více zaměřen na prevenci ohrožení dítěte a včasná řešení. Novelou je jasně deklarován princip přednosti náhradní rodinné péče před péčí ústavní a systém je nastaven tak, že pokud dítě nemůže setrvat ve svém rodinném prostředí, jako další řešení nastupuje náhradní rodinná péče. Výrazných změn proto doznalo rodinné právo i v oblasti NRP – pěstounské péče. Kromě sjednocení systému příprav a výběru pěstounů, došlo i ke sjednocení způsobu jejich hmotného zabezpečení a jasné specifikaci práv a povinností pečujících osob. (Vyskočil, 2014)

Pěstounská péče je od nové právní úpravy vykonávána na profesionálním principu, přičemž podmínky pro její výkon jsou stanoveny nově definovanou dohodou o výkonu pěstounské péče. Uzavřením dohody vzniká pečujícím osobám nárok na doprovázení a na služby, které mají výrazně podpořit výkon pěstounské péče. Nově mají k dispozici síť podpůrných a odlehčovacích služeb. V rámci doprovázení pak vzniká těmto osobám nárok na odborné poradenství. Tyto formy pomoci jsou bezplatné a jsou hrazeny ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Více o nich bude pojednáno v kapitole 3.

---

¹ Ve sbírce zákonů vyšla pod č. 401/2012.

Občanský zákoník definuje několik možných typů náhradní rodinné péče, kterými jsou: svěření dítěte do péče jiné osoby, osvojení, poručenství a pěstounství.

1.2 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů, může ho soud svěřit do osobní péče jiné osoby. Přednost před jinou osobou má osoba příbuzná nebo dítěti blízká, ke které má dítě vytvořený citový vztah nebo ji alespoň zná. „*Pečující osoba musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče.*“ (Eliáš et al., 2012, s. 413) Osoba, které je dítě svěřeno, o něho pečuje, vychovává ho a zastupuje v běžných záležitostech. Další práva a povinnosti vymezuje soud.

Svěřit dítě do péče jiné osoby lze pouze v případě, kdy je možné stanovit biologickým rodičům výživné. Bubleová a kol. (2014) spatřují hlavní rozdíl mezi svěřením dítěte do péče jiné osoby a pěstounskou péčí v tom, že osobám, kterým je dítě svěřeno do péče, nenáleží žádná finanční odměna ze strany státu. Mohou čerpat pouze běžné dávky ze sociálních systémů určené pro rodiny s dětmi.

1.3 Osvojení

V občanském zákoníku, který tento institut upravuje, se uvádí, že „*osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní*“ (Rodinné právo, 2014, str. 19), jehož následkem vzniká nový právní i příbuzenský vztah. „*Osvojení je považováno za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče*“ (Matějček, 1999, str. 33) zejména v tom smyslu, že dítě získává z hlediska práva v rodině stejné postavení jako biologické dítě, včetně příbuzenských vztahů s rodinou osvojitele. Záměrem osvojení je, aby dítě získalo stabilní a bezpečné rodinné zázemí, které ho ochrání a bude milovat jako vlastní se všemi právy a povinnostmi. (Bubleová a kol., 2013) Na základě rozhodnutí soudu jsou v rodném listě zapsáni na místo biologických rodičů osvojitelé a osvojenec nese jejich příjmení. Dítěti zaniká příbuzenský poměr s původní rodinou. Osvojiteli též nenáleží finanční odměna ze strany státu, resp. náleží mu pouze běžné dávky ze sociálních systémů, pokud na ně vznikne nárok.

Osvojitelem se může stát pouze zletilá² a svéprávná osoba³, která zaručuje způsobem svého života a osobními vlastnostmi, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem a jejíž zdravotní stav nesmí omezovat péči o osvojené dítě. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. Osvojení je vyloučeno mezi příbuznými osobami v přímé linii a sourozenci. O osvojení dítěte rozhoduje soud na návrh osoby, která chce dítě osvojit.

O osvojení nemůže být rozhodnuto bez souhlasu dítěte, které dosáhlo alespoň dvanácti roků a je schopno posoudit důsledky souhlasu, a bez souhlasu rodičů dítěte. Souhlasu rodiče není třeba, pokud byl zbaven rodičovské odpovědnosti, není schopen rozpoznat následky svého jednání, zdržuje se na neznámém místě nebo zjevně nemá zájem o dítě. Nezájem musí trvat nejméně 3 měsíce. Svěření dítěte do osvojení předchází péče před osvojením – převzetí dítěte po uplynutí doby 3 měsíců ode dne, kdy dali rodiče souhlas s osvojením. Tato péče musí trvat nejméně 6 měsíců.

Dle právní úpravy občanského zákoníku rozlišujeme pouze osvojení zletilého a nezletilého. Osvojení lze zrušit do 3 let od rozhodnutí soudu. Uplynutím této doby se stává nevratným krokem.

V případě, že se pro dítě nedaří najít vhodnou náhradní rodinu v naší republice, zprostředkovává Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí v Brně tzv. mezinárodní osvojení.

Motivů k osvojení dítěte je celá škála, nejčastějším motivem je bezdětnost, kdy lidé touží naplnit svoji rodičovskou roli. Mezi další, poměrně časté, lze zařadit touhu pomoci dítěti, které to potřebuje a také přání mít početnější rodinu nebo snahu přijmout sourozence pro své dítě. V neposlední řadě se o adopci zajímají žadatelé, kterým zemřelo dítě a již nemohou počít dítě vlastní.

---

²OZ v §30b uvádí, že se zletilosti nabývá dovršením osmnáctého roku věku.

³ OZ definuje svéprávnost v §15, odst. 2 jako způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem.

1.4 Poručenství

U této formy NRP občanský zákoník stanovuje, že *„není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost.“* (Eliáš et al., 2012, s. 402) Dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek.

Abychom o poručnictví mohli mluvit jako o formě náhradní rodinné péče, je nutné, aby poručník o dítě osobně pečoval. Dítěti se poručník ustanovuje v případě, že jeho rodiče zemřeli, nejsou známi (např. dítě z baby boxu nebo nalezené), byli zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo jsou nesvéprávní. Poručenství je vyšší formou pěstounské péče. Ochraňuje nezletilé dítě, které je vzhledem k věku nesvéprávné a vyžaduje zvláštní ochranu.

Poručníka jmenuje dítěti soud, zpravidla osobu příbuznou nebo blízkou dítěti nebo jeho rodině, v některých případech též osobu jinou - cizí. Tato forma NRP podléhá doзору soudu. Matoušek (2003, str. 153) upřesňuje, že *„poručník má povinnost podávat soudu pravidelné zprávy o dítěti a účty ze správy jeho jmění. Jakékoli podstatné rozhodnutí týkající se dítěte, které by chtěl poručník učinit, vyžaduje soudní schválení.“*

Pokud poručník o dítě osobně pečuje, tedy pokud mu bylo svěřeno trvale do péče, náleží mu hmotné zabezpečení jako pěstounovi. Biologičtí rodiče mají stále vyživovací povinnost ke svému dítěti a soudně stanovené výživné hradí na účet Úřadu práce ČR, který hmotné zabezpečení náhradní rodině poskytuje. U této formy NRP nalézáme největší shodu s pěstounskou péčí. (Bubleová a kol. 2014)

Stěžejním tématem této práce je pěstounská péče, další forma náhradní rodinné péče, proto jí bude věnována větší pozornost v následující kapitole.

2 Pěstounství a pěstounská péče – vymezení pojmů, práv a povinností pěstounů

Pěstounství Matějček (1992) považuje za druhou nejlepší formu náhradní rodinné péče (po osvojení), protože je zde dítěti nabídnuta důležitá citová vazba, kterou dítě potřebuje pro svůj optimální vývoj.

„Pěstounská péče je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se dítěte ujali.“ (Matějček, 1999, str. 34-35) Zezulová (2012, str. 16) dodává: *„Pěstounská péče je tedy jakousi smlouvou mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, jež toto dítě do výchovy přijímá. Pěstouni nemají rodičovská práva a také nemají vůči dítěti vyživovací povinnost, tato práva a povinnosti zůstávají biologickým rodičům.“*

Ministerstvo práce a sociálních věcí ve své Národní zprávě o rodině považuje za hlavní cíl pěstounské péče takové zajištění individuální osobní péče dítěti, které je podobné péči o dítě v rodinách vlastních a které je vzhledem k dlouhodobým zkušenostem tím nejvhodnějším prostředím pro vývoj dítěte. (Novotný, 2014)

Podle OZ je pěstounství vymezeno jako forma náhradní rodinné péče, v rámci které pěstoun o dítě osobně pečuje, je odpovědný za jeho výchovu a vykonává přiměřeně povinnosti a práva rodičů. Z hlediska práva však v pěstounství nevzniká takový poměr, jaký je mezi dítětem a jeho biologickým rodičem (jako je tomu například u osvojení). Pěstoun nemá vyživovací povinnost ke svěřenému dítěti, je povinen a oprávněn rozhodovat jen o jeho běžných záležitostech, v těchto ho zastupovat a spravovat jeho jmění. Nesmí tedy sám rozhodovat v záležitostech, které se za běžné nepovažují. O záležitostech podstatných musí informovat zákonné zástupce dítěte, kterými zůstávají i nadále rodiče a musí žádat o jejich souhlas. V případě, že se ho od nich nepodaří zajistit – buď odmítnou souhlas dát, nespolupracují nebo se nepodaří zjistit místo jejich pobytu, musí na návrh pěstouna ve věci rozhodnout soud. V praxi je mnohdy velmi nelehké určit, co je v danou chvíli záležitost běžná a co záležitost podstatná. Obecně však lze konstatovat, že nejčastějšími případy, kdy musí pěstouni o takový souhlas žádat, jsou vyšetření svěřeného dítěte v pedagogicko-psychologické

poradně, provedení lékařských zákroků, pokud nejsou zákroky akutními či život ohrožujícími, žádost o vydání cestovního dokladu či občanského průkazu pro dítě, podání žádosti při volbě studia apod.

Kromě výše uvedených povinností ukládá zákon pěstounovi také povinnost udržovat, prohlubovat a rozvíjet sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a blízkými osobami. Má povinnost umožnit kontakt dítěte s jeho rodiči, kdy skutečný rozsah kontaktu může být upraven přímo soudem, pokud nedojde ke vzájemné dohodě. Pěstounská péče v rámci zachování rodičovské identity nepřipouští, aby se pěstoun stylizoval do role biologického rodiče.

OZ upravuje také základní východisko, že pěstounská péče by měla být chápána spíše jako péče dočasná, poskytovaná na nezbytně nutnou dobu. Soud pak může svěřit dítě do péče na dobu, po kterou trvá překážka, která brání rodičům v jejich osobní péči o dítě (např. po dobu výkonu trestu odnětí svobody rodiče, po dobu jeho dlouhodobější hospitalizace, léčby závislostí, apod.).

Oproti ostatním formám NRP je pěstounská péče, spolu s osobním poručenstvím, finančně zvýhodněna. Finanční aspekty budou podrobněji popsány v jedné z následujících podkapitol.

2.1 Formy pěstounské péče

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí obecně rozlišuje dvě formy pěstounské péče, pěstounskou péči v praxi také zvanou jako dlouhodobou a pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Pěstounskou péči dlouhodobou lze rozdělit na dva typy, na tzv. klasickou (zprostředkovanou) a příbuzenskou (nezprostředkovanou).

Pěstounská péče nezprostředkovaná nemusí být vždy nutně zajišťována příbuznými dítěte, ale i osobami dítěti blízkými.

2.1.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je institutem, který přinesla novelizace zákona o SPOD již v roce 2006. V praxi však byla využívána zcela minimálně. Na svém významu vzrostla až od 1. 1. 2013 přijetím zákona o SPOD. Došlo především ke stanovení jasných podmínek a upřesnění možností jejího využití. (Novotný, 2014) Pěstounská péče na přechodnou dobu umožňuje dítěti vyrůstat v náhradním rodinném prostředí (a to i krátkodobě) a zabezpečuje mu tak právo na rodinný život.

Pěstounskou péči na přechodnou dobu označuje Zezulová (2012, str. 174) za „dočasnou péči o děti, u kterých je vysoká pravděpodobnost rychlého a trvalého řešení – buď v dlouhodobé formě náhradní rodinné péče (osvojení, popř. dlouhodobé pěstounské péče), nebo návratu do původní rodiny.“ Účelem je poskytnout okamžitou pomoc ohroženým dětem a urychlit jejich cestu do náhradní rodiny nebo nezbytně nutnou dobu k tomu, aby si původní rodina dítěte upravila svoje poměry tak, aby mohla dítě opětovně převzít do své péče. Zákon o SPOD stanoví, že pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok.

Tato forma péče je bezpochyby vhodnější alternativou než péče institucionální. Je vhodné zmínit, že se od ní očekává značná eliminace rizika citových deprivacních projevů dětí. V praxi však často vyvstává při jejím využívání několik zásadních problémů. Jedním z nich je např. kritérium posuzování vhodnosti této formy pro konkrétní dítě. Pokud se rodině nepodaří v době do jednoho roku vytvořit podmínky pro převzetí dítěte, či dítě před uplynutím této doby osvojit, nastává situace, že dítě vystřídá několik pěstounských rodin nebo je paradoxně umístěno do ústavní péče. Je otázkou, zda je taková forma péče o dítě v jeho zájmu a je-li pro něho přínosem.

Tento institut přináší zvýšené požadavky na pěstouny, a proto je na jejich výběr kladen o to větší důraz. Důležité je zdůraznění a ošetření jasně dané dočasnosti této péče. Pro účely zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu vedou krajské úřady evidenci osob, které mohou tuto péči vykonávat. Osoby vedené v evidenci musí být připraveny přijmout, v případě potřeby, dítě do pěstounské péče okamžitě. Oproti dlouhodobým pěstounům jim náleží vyšší pravidelná měsíční odměna pěstouna. (Bubleová a kol., 2014)

2.1.2 Pěstounská péče (dlouhodobá)

Zatímco je pěstounská péče na přechodnou dobu využívána u dětí, které mají výhled, že budou v době do jednoho roku přijaty zpět do své původní biologické rodiny nebo svěřeny do osvojení, je tento typ pěstounské péče určen pro děti, které tuto perspektivu nemají. V praxi to však neznamená, že se vždy musí jednat o péči dlouhodobou. Ojedinele se vyskytují případy, kdy se dítě vrací zpět do původní rodiny v relativně krátkodobém časovém horizontu.

Pěstounskou péči klasickou (zprostředkovanou), zprostředkovávají příslušné orgány sociálně-právní ochrany dětí, konkrétně krajské úřady. Jim náleží povinnost vést evidenci dětí vhodných pro umístění do pěstounské péče a zároveň evidenci fyzických osob vodných stát se pěstouny. Těmto osobám pak zajišťují odbornou přípravu. Krokem na závěr je výběr konkrétní osoby vhodné stát se pěstounem konkrétního dítěte, kterému je pěstounská péče zprostředkovávána. Nedílnou součástí tohoto procesu je zajištění seznámení vytypované osoby s dítětem.

Děti, které nemohou vyrůstat s vlastními rodiči, se nejednou ocitají v péči svých příbuzných – v **pěstounské péči příbuzenské**. Právní úprava dává přednost osobní péči příbuzného nebo dítěti blízkého před péčí cizí osoby. Nejčastěji tvoří příbuzenskou pěstounskou péči péče prarodičů, avšak může se jednat i o péči ostatních zletilých příbuzných. Za osoby blízké dítěti nebo jeho rodině jsou považovány osoby, které trvale žijí s dítětem nebo jeho rodinou a existuje mezi nimi blízký vztah. Může se jednat například o druha nebo družku jednoho z rodičů. (Nadační fond J&T, 2014).

Tato forma náhradní rodinné péče má zcela jistě mnoho **výhod**, ale je také spojena s množstvím rizik. Za nejpodstatnější výhodu lze považovat již navázaný dlouhodobý vztah mezi dítětem a příbuzným (pěstounem). Dítě ho zná, existuje mezi nimi citové pouto, má s ním spojené určité společné zážitky, umí předjímat jeho reakce. Velkou výhodou pro dítě je i znalost a stálost prostředí příbuzného. Z této změny se nestresuje a jeho adaptace na nové prostředí tak netrvá příliš dlouho. V některých případech je dítěti zachována i stálost širších vztahů, a to tehdy, pokud je svěřeno příbuzným, kteří bydlí ve stejném regionu. Nemusí měnit školní či předškolní zařízení, které doposud navštěvovalo, a tím i spolužáky, kamarády,

učitele. V případě péče příbuzného dítě zůstává v kontaktu s historií své rodiny fotografiemi, dalšími příbuznými. Dál je součástí vlastní rodiny a je mu zachována stávající identita. Dítě ví, kam patří.

Výhoda zachování vztahu s vlastním rodičem se za výhodu nepovažuje vždy. Záleží zejména na individuální situaci rodiny a postoji příbuzného pěstouna k příčině separace dítěte od jeho rodičů. Důležitou úlohu pak představují vztahy z minulosti. (Nadační fond J&T, 2014)

Rizikem, které se v praxi pěstounské péče zajišťované prarodičem často vyskytuje, je opakování nevhodné péče. Dochází proto k tomu, že jsou děti umísťovány těm, kteří vždy nepocházejí z dostatečně podnětného výchovného prostředí a navíc sami v minulosti selhali při výchově vlastních dětí. Prarodič neprochází procesem odborné přípravy a nejsou tím pádem u něho tak podrobně posuzovány jeho schopnosti pečovat o dítě. Pečující příbuzní někdy nevnímají, čím si dítě prošlo (strádání a neuspokojování potřeb, ztráta rodiče) a uplatňují shodný výchovný postup, jakým byli sami vychovávaní a jakým vychovávali svoje děti. „*Přijaté děti však často trpí důsledky deprivace a potřebují jiný, promyšlený výchovný přístup.*“ (Nadační fond J&T, 2014, str. 16) Vysokým rizikem bývá rovněž nedostatek sil prarodičů, jejich zdraví, vysoký věk a narušené rodinné vztahy.

Na závěr podkapitoly je třeba uvést, že stejně jako u ostatních forem pěstounské péče, má pěstoun povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče a uplatňovat svá práva a zároveň plnit veškeré povinnosti, které z dohody vyplývají.

2.2 Finanční aspekty pěstounské péče

Právní úprava pěstounských dávek byla novelou zákona o SPOD s účinností od 1. 1. 2013 vyjmuta ze zákona o státní sociální podpoře a nově vložena do páté části novelizovaného zákona. Kromě systematické změny, která byla provedena v právní úpravě, došlo i ke zvýšení jednotlivých dávek pěstounské péče.

Zákon o SPOD rozlišuje tyto dávky pěstounské péče:

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte náleží nezaopatřenému dítěti⁴ svěřenému do pěstounské péče. Jeho výše činí za kalendářní měsíc:

- 4 500 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- 5 550 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- 6 350 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- 6 600 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, je tento příspěvek zvýšen.

Nárok na *odměnu pěstouna* vzniká osobě pečující a osobě v evidenci. Pokud jsou těmito osobami manželé, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich. Výše této dávky činí za kalendářní měsíc:

- 8 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě,
  - 12 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,
  - 20 000 Kč,
1. je-li pečováno alespoň o 3 děti,
  2. je-li pečováno alespoň o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),
  3. jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě, nebo
    - 24 000 Kč, pečuje-li pěstoun alespoň o 1 dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).

Za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující se odměna pěstouna zvyšuje vždy o 4 000 Kč.

---

⁴ Podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění, se za nezaopatřené dítě považuje dítě do doby, po kterou se připravuje na budoucí povolání, nejdéle však do 26. roku věku.

Odměna pěstouna se považuje za příjem ze závislé činnosti, podléhá tedy zdanění a pojistným odvodům.

Jednorázovou dávkou je *příspěvek při převzetí dítěte*, na který má nárok osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Výše příspěvku činí:

- 8 000 Kč, jde-li o dítě ve věku do 6 let,
- 9 000 Kč, jde-li o dítě ve věku od 6 do 12 let,
- 10 000 Kč, jde-li o dítě ve věku od 12 do 18 let.

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla může žádat osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti. Výše příspěvku činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč.

Poslední dávkou pěstounské péče je *příspěvek při ukončení pěstounské péče*. Je vyplácen jednorázově fyzické osobě, která byla ke dni dosažení zaopatřivosti v pěstounské péči (nejdéle do 26 let věku). Jeho výše činí 25 000 Kč.

Všechny uvedené dávky jsou vypláceny k rukám pěstouna. Výjimku tvoří příspěvek při ukončení pěstounské péče, který je poskytován přímo svěřené osobě bez ohledu na to, zda nadále zůstává v pěstounské rodině či nikoliv.

3 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Novela zákona o SPOD zavedla do praxe nový typ veřejnoprávní smlouvy, kterou je dohoda o výkonu pěstounské péče.

Je však třeba podotknout, že nejde o úplně novou záležitost. Dohody s pěstouny byly až do konce roku 2012 uzavírány podle dnes již zrušených ustanovení téhož zákona a to v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Původní dohody zůstávaly v platnosti, v případě potřeby je bylo možné nahradit dohodou podle nové právní úpravy. (Macela, 2013a)

Významný posun v těchto dohodách spočívá v tom, že podle současných dohod mají pěstouni také nárok na další, dnes legislativně garantované formy pomoci, kterými jsou např. doprovázení, odborné poradenství, podpůrné a odlehčovací služby, atd. Těmito novými formami pomoci se bude práce zabývat v následujícím textu.

3.1 Charakter a účel dohody o výkonu pěstounské péče

Jak již bylo zmíněno, dohoda je veřejnoprávní smlouvou, kterou obecně upravuje správní řád a to ve své páté části, která se týká právě veřejnoprávních smluv. Podle správního řádu se také postupuje v otázkách spojených s řešením procesních aspektů při uzavírání, změně či rušení dohod. Podrobně je dohoda upravena v ustanoveních §47b a 47c zákona o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. (Macela, 2013a)

Dohoda upravuje podrobnosti naplňování práv a povinností pečujících osob. Jejím zásadním smyslem je zajistit pomoc osobám, které pečují o děti na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Převzetí dítěte do péče, která nahrazuje péči rodičů, klade nemalé požadavky na pečující osoby a je třeba jim věnovat intenzivnější pozornost z hlediska řešení běžných problémů v oblasti výchovné, sociální, či poradenské. Každé dítě svěřené do pěstounské péče bývá jiné, stejně tak jiné bývají specifické potřeby každého jednotlivého pěstouna. Účelem a základem dohody je to, aby spoluprací doprovázející organizace a pěstouna vznikl jedinečný způsob zajištění podpory a tolik potřebných služeb. *„Dohody mají přispět k posílení podpory a pomoci náhradním rodičům.“* (Macela, 2013d, str. 1)

Zmíněná podpora a pomoc by měla přispět k prevenci selhávání náhradní rodinné péče. Měla by zcela reflektovat potřeby a zájmy konkrétních pěstounů a daného dítěte. Způsob, forma, ale i nabídka poskytovaných sociálních služeb se, kromě těch zákonných, mohou lišit v závislosti na konkrétním subjektu, se kterým je dohoda uzavřena. „*Základním východiskem právní úpravy v České republice je skutečnost, že každé dítě svěřené do náhradní rodinné péče má individuální potřeby, stejně tak je jiná každá pěstounská rodina.*“ (Macela 2013a, str. 1) Z toho plyne, že je zapotřebí nejprve podrobně vyhodnotit potřeby dítěte a jeho náhradní rodiny,⁵ následně vypracovat individuální plán ochrany⁶ a teprve na základě toho zkompilevat dohodu a sjednat služby, které budou pro rodinu vhodné a budou plně reagovat na její potřeby. Tím by se dohoda o výkonu pěstounské péče neměla stát pouze plošně uplatňovanou formální záležitostí.

Podle Zezulové ztrácí pěstounská rodina v určitém rozsahu svoje soukromí, protože jde o „*státem kontrolovanou a řízenou péči.*“ (Zezulová, 2012, str. 16) Přijetím novely zákona zesílila podpora a zároveň i kontrola pěstounské péče. Tato skutečnost může být pěstounskými rodinami vnímána různě.

O to více je vhodné tento fakt brát na vědomí a služby upravovat podle individuálních potřeb tak, aby jejich aplikace byla v konečném důsledku pěstouny vnímána opravdu jako podpora a nikoliv zátěž, kterou by tento systém služeb neměl být.

3.2 Tvorba a realizace dohody o výkonu pěstounské péče

Proces tvoření a realizace dohod je možné charakterizovat jako vzájemně se ovlivňující cyklické fáze, jejichž základem jsou individuální potřeby nejen pečujících osob, ale především potřeby svěřených dětí. Podrobným vyhodnocením situace dítěte a jeho rodiny jsou definovány individuální potřeby, které jsou podstatou pro sestavování individuálního plánu. Ten vytvářejí orgány sociálně-právní ochrany dětí

---

⁵ Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny je poměrně nová metoda sociální práce zaměřující se na zefektivnění práce s rodinou. Identifikuje nenaplněné potřeby dítěte a potřebnou podporu rodiny.

⁶ Individuální plán ochrany dítěte vychází z podrobného vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny. Stanovuje cíle, kterých má být dosaženo, navrhuje opatření a způsob jejich naplňování, definuje odpovědné osoby a termín plnění.

a je základem pro tvorbu individuálního plánu, který sestavuje doprovázející organizace pěstounské rodiny. Oba plány musí být v souladu a mít společné alespoň základní cíle.

Dohoda by měla být v každém případě konkrétní, nikoliv obecná. Z jejího obsahu by tak mělo vyplývat, kromě výčtu legislativně upravených práv a povinností, konkrétní stanovení cílů včetně přehledu služeb, které může doprovázející organizace pěstounovi nabídnout.

Další fází je průběžné vyhodnocování doprovázení, které slouží k zjištění posunů v rodině a ke kontrole naplňování stanovených cílů. Klíčový pracovník doprovázející organizace do zprávy, kterou pravidelně jednou za 6 měsíců předává orgánu sociálně-právní ochrany dětí, uvede informace o aktuální situaci v rodině. Zjištěné informace opětovně slouží jako jeden ze zdrojů pro zhodnocení a případnou aktualizaci individuálního plánu.

Celý tento proces je ovlivněn kvalitou sociálně-právní ochrany, respektive kvalitou výkonu sociální práce a kvalitou poskytování sociálních služeb. Aby nedošlo k neodborným postupům, jsou doprovázející subjekty vázány standardy kvality.⁷

3.2.1 Uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče

Pro usnadnění orientace v problematice dohod je v úvodu této podkapitoly vhodné definovat alespoň stručně základní pojmy, jako jsou „osoba pečující“, „osoba v evidenci“ a „pověřená osoba“.

Osobou pečující se rozumí fyzická osoba odpovědná za výchovu dítěte, která je pěstounem, osobně pečujícím poručníkem, nebo osobou, které bylo svěřeno dítě do předpěstounské péče. Dále také osoba, která má v péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá řízení soudu o ustanovení poručníkem. (Rodinné právo, 2014) *„Osobou v evidenci se pak rozumí fyzická osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na*

---

⁷ Standardy kvality se rozumí soubor kritérií sloužících jako nástroj k vymezení úrovně kvality poskytované sociálně-právní ochrany i sociálních služeb.

přechodnou dobu.“ (Rodinné právo, 2014, str. 37) (V následujícím textu může být pro oba termíny používáno jednotné označení „pěstoun“).

Termínem **pověřená osoba** je označován subjekt, který má pověření k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a dále k poskytování odborné pomoci náhradním rodinám. Pověření vydává příslušný krajský úřad, příp. Magistrát hlavního města Prahy. (Nadační fond J&T,2014) V praxi bývají pověřenými osobami nejčastěji nestátní neziskové organizace (dále také NNO) a orgány sociálně-právní ochrany dětí. (V následujícím textu mohou být používána označení „doprovázející organizace“ nebo „doprovázející subjekt“).

Dohoda je uzavírána mezi osobou pečující nebo osobou v evidenci na straně jedné a obecním úřadem, obecním úřadem obce s rozšířenou působností, krajským úřadem nebo pověřenou osobou na straně druhé. Pokud je dohoda uzavřena s jiným subjektem, než je obecní úřad obce s rozšířenou působností⁸, v jehož správním obvodu má pěstoun trvalé bydliště, je třeba předchozího souhlasu tohoto úřadu. Pro každou pěstounskou rodinu se uzavírá pouze jedna dohoda, bez ohledu na to, kolik je v rodině svěřených dětí, případně zda jde o výlučnou péči jednoho nebo obou manželů. Dohoda se uzavírá na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností do 30 dnů ode dne, kdy nabylo právní moci rozhodnutí příslušného orgánu, většinou soudu, o svěřením prvního dítěte do péče pěstouna, nebo rozhodnutí o zařazení osoby do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Pokud nedojde v této lhůtě k uzavření dohody, rozhodne obecní úřad obce s rozšířenou působností rozhodnutím, vydaným ve správním řízení, kterým upraví podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností. Nevýhodou v tomto případě je, že pěstoun nemá možnost se sepisování účastnit a konkrétně specifikovat svoje požadavky.

3.2.2 Obsah dohody o výkonu pěstounské péče

Novela zákona o SPOD v §47a, odst. 2 taxativně vymezuje práva a povinnosti pěstounů. Mezi práva se řadí:

---

⁸ Obec s rozšířenou působností je dle zákona obec, která vykonává pro více obcí státní správu. Jedná se o obec s pověřeným obecním úřadem a má nejširší působnost, pokud jde o výkon státní správy. (Matoušek, 2008, s. 121)

a) **„právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče**

- po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou, nebo při ošetřování osoby blízké,
- při narození dítěte,
- při vyřizování osobních záležitostí,
- při úmrtí osoby blízké.“ (Rodinné právo, 2014, str. 65)

Při využívání tohoto práva se zvažuje, zda se pěstoun opravdu ocitl v takové situaci, kdy není schopen zajistit péči sám, případně ji zabezpečit jiným způsobem, např. péčí manžela. Přihlíží se také ke skutečnosti, zda je nezbytné zajišťovat osobní péči s ohledem na věk dítěte, jeho zdravotní stav a rozumovou vyspělost. (Macela, 2013a) Častým příkladem v praxi může být využití tohoto práva v době účasti pěstouna na odborném vzdělávání. Krátkodobou péči nemusí nutně zajišťovat jen registrovaní poskytovatelé služeb nebo pověřené osoby, ale i osoby rodině blízké, rodinná centra, dobrovolníci apod.

b) **„právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v jednom kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku dvou let.“** (Rodinné právo, 2014, str. 65)

Toto právo plní zejména funkci jisté psychohygieny pěstouna, který pečuje často o dítě s velmi specifickými potřebami a poskytovaná péče je pro něho náročná až vyčerpávající. Proto mu je umožněno právo na relaxaci a odpočinek v rozsahu nejméně čtrnácti kalendářních dnů. Při čerpání tohoto práva je nezbytné zvážit věk dítěte, jeho adaptabilitu, dobu jeho pobytu u pěstounů, apod. V dohodě lze proto stanovit způsob a rozsah čerpání tohoto nároku vzhledem k potřebám dítěte, např. rozdělení celkové doby na kratší časové úseky. (Macela, 2013a)

V praxi je toto právo pěstouny nejvíce aplikováno. Typickým příkladem u starších dětí je možnost využití víkendových pobytů a pobytů na letních táborech, které pořádají různé subjekty. U mladších dětí se jedná většinou o využití příměstských táborů nebo služeb mateřských center.

c) „právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců.“ (Rodinné právo, 2014, str. 65)

Zákonodárce má v této části na mysli zprostředkování pomoci nad rámec běžného poradenství, které pěstounovi průběžně poskytuje doprovázející subjekt. Jedná se o pomoc při řešení složitějších problémů, jako je např. zpracování ztráty rodiče, identita dítěte, řešení traumat způsobených různými zážitky. Uvedená odborná pomoc nemusí být zprostředkována pouze pro děti, ale i pro pěstouny. Vždy ale musí mít souvislost s péčí o svěřené dítě a musí být v souladu s jeho individuálním plánem ochrany. (Macela, 2013a) V praxi je o tuto službu poměrně velký zájem.

d) „právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti dle písmene f).“ (Rodinné právo, 2014, str. 65)

Toto ustanovení je spojeno s povinností zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě. Možnost odborného vzdělávání zajišťuje zpravidla doprovázející organizace prostřednictvím subjektů, které jsou oprávněny provádět vzdělávací programy. Vychází se přitom ze skutečnosti, že nabyté znalosti a vědomosti pomohou k optimálnímu řešení problémů, s kterými se pěstouni při svém poslání potýkají. (Macela, 2013a)

Obsah, zaměření a způsob zajištění odborného vzdělávání specifikuje prováděcí vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. (Novotná, 2014)

Nejvíce využívanými formami vzdělávání v praxi jsou přednášky, semináře a také víkendové vzdělávací pobyty. Naopak individuální vzdělávání a výcviky jsou využívány jen zřídka.

e) „právo na pomoc při plnění povinností dle písmene h), včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku.“ (Rodinné právo, 2014, str. 65)

Režim kontaktu dítěte s rodiči nebo prarodiči bývá obvykle stanoven rozhodnutím soudu. Přesto jeho uskutečnění mnohdy vyžaduje asistenci, přípravu dítěte, původní nebo náhradní rodiny, nebo alespoň zajištění vhodného prostoru k jeho realizaci. Pomoc doprovázející organizace je v mnohých případech velmi důležitá. Vždy se ale

nemusí jednat bezpodmínečně o osobní kontakt, ale i o kontakt telefonní, písemný nebo kontakt v rámci sociálních sítí.

Dohoda o výkonu pěstounské péče současně stanovuje i způsoby naplňování povinností pěstounů. Jedná se o:

f) „povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích.“ (Rodinné právo, 2014, str. 65)

K tomuto účelu se zpracovává vzdělávací plán, který zpravidla bývá součástí dohody. Obsahuje označení organizace poskytující konkrétní vzdělávání, témata a termíny jednotlivých vzdělávacích programů, jejich časový rozsah a místo konání. Splnění vzdělání se následně prokazuje osvědčením nebo potvrzením o účasti. (Macela, 2013a)

V praxi je vzdělávací plán vytvářen obdobným způsobem. U každé vzdělávací akce je uvedeno téma, datum, jeho časový rozsah a lektor, případně organizace, která vzdělávání organizuje. Takto vytvořený vzdělávací plán je pro pěstouny přehledný a srozumitelný, umožňuje jim snadnou orientaci.

g) „povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí.“ (Rodinné právo, 2014, str. 65)

Sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče je nedílnou součástí odborného doprovázení pěstounských rodin. Tato povinnost je zákonem stanovena subjektu, který dohodu s pěstouny uzavřel. Realizuje se minimálně jednou za 2 měsíce prostřednictvím klíčového pracovníka formou osobního kontaktu se svěřeným dítětem, osobou pečující nebo osobou v evidenci. (Macela, 2013a) Kontakt nemusí vždy nutně probíhat v domácnosti pěstouna, ale musí být osobní, neboť jen tak lze řádně sledovat vývoj dítěte a fungování rodiny a vhodným způsobem reagovat na jejich potřeby. Nejedná se vždy jen o dohled či kontrolu, ale i o poskytování účinné podpory pěstounské rodině.

Opakované neumožňování plnění této povinnosti klíčovému pracovníkovi stejně tak, jako nespolupráce pěstouna, může být jedním z výpovědních důvodů dohody.

h) „v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěte blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.“ (Rodinné právo, 2014, str. 65)

Smyslem tohoto zákonného ustanovení je zejména zachování identity dítěte a vazeb k původní rodině. Přesto by měl být kontakt dítěte v náhradní rodinné péči individuálně posuzován s přihlédnutím k jeho vhodnosti. Ne vždy je takové setkávání pro dítě v jeho zájmu, může být pro něho stresující, a někdy až ohrožující v jeho zdárném vývoji. V tomto případě je lépe na něm netrvat, kontakt nerealizovat nebo ve výjimečném případě požádat soud o zákaz styku. (Macela, 2013a)

V praxi ale v minulosti nezdávka nastávala situace, kdy pěstoun kontaktu dítěte s rodiči nebo jinými osobami dítěti blízkými bránil s odůvodněním, že to není v zájmu dítěte ani v zájmu ostatních dětí svěřených do rodiny, u kterých kontakt neprobíhal např. z důvodu nezájmu biologické rodiny. Pěstoun se buď obával setkání, nebo častěji pěstounskou péči považoval spíše za „skrytou adopci“. Systém doprovázení těmito situacím předchází.

V závěru této podkapitoly je vhodné uvést, že přesto, že je soubor uvedených zákonných práv a povinností poměrně podrobný a jasně definovaný, pro účely dohod jednotlivých pěstounů je velmi obecný. Prakticky je tedy nutné, aby byla každá konkrétní uzavíraná dohoda zpracovávána zcela individuálně, s ohledem na specifické potřeby celé pěstounské rodiny.

3.2.3 Doprovázení pěstounských rodin

V dohodě o výkonu pěstounské péče je pro pečující osobu nebo osobu v evidenci vymezena kromě práv a povinností pěstouna také základní služba a tou je doprovázení. I ta se začala rozvíjet počátkem roku 2013 uvedením novely zákona o SPOD do praxe. Jedná se o dlouhodobý proces, přičemž hlavním a nejdůležitějším principem je podpora náhradní rodiny - podpora jejich jednotlivých členů i podpora rodiny jako celku.

V rámci doprovázení je klíčový pracovník doprovázející organizace s náhradními rodinami v pravidelném kontaktu, nejméně jednou za 2 měsíce. Tento kontakt může být realizován v domácnosti pěstounských rodin, v místě sídla doprovázející organizace, ale může k němu dojít i v rámci vzdělávacích akcí či respitních pobytů. Podpůrnou formou kontaktu mohou být telefonické hovory nebo emailová korespondence. Návštěvy v domácnosti pěstounů však dávají možnost práce s rodinou přímo v jejich přirozeném prostředí a současně i možnost poznat celkovou atmosféru v rodině. (Semerádová a kol., 2013)

Semerádová a kol. (2013) definují ve své metodice tři základní principy doprovázení - podporu, kontrolu a vzdělávání.

Podpora, jako nejdůležitější princip, by měla směřovat k pěstounovi, dítěti i k rodině jako celku. Uskutečňuje se v rámci pravidelných osobních setkávání klíčového pracovníka s rodinou. Pracovník reflektuje s pěstouny průběh výkonu náhradní rodinné péče, mapuje potřeby dítěte, oceňuje zdroje rodiny a tím zároveň posiluje kompetence pěstounů. Společně s nimi řeší aktuální obtíže, pracuje s nimi i na dlouhodobých tématech, plánuje další služby a hledá způsoby, jak potřeby ve všech oblastech vývoje co nejlépe naplnit.

V souvislosti s dalším principem, principem **kontroly**, pracovník reviduje, jestli pěstouni postupují při výkonu své profese v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte a zda jsou potřeby dítěte skutečně naplňovány. Zaměřuje se také na plnění dohodnutých cílů spolupráce.

Posledním z principů služby je **vzdělávání** směřující ke zvyšování a posilování kompetencí pečujících osob v rámci výkonu pěstounství. Klíčový pracovník mapuje vzdělávací potřeby pěstounské rodiny a společně s ní pak vytváří jejich vzdělávací plán, který dle potřeb mění a aktualizuje. Zprostředkovává odborné vzdělávací semináře, workshopy, případně doporučuje odbornou literaturu a tím také napomáhá svým klientům v plnění zákonné povinnosti vzdělávání.

Klíčový pracovník podává minimálně 1x za 6 měsíců sociálnímu pracovníkovi OSPOD zprávu o průběhu pěstounské péče, ve které zhodnotí průběh spolupráce, využívání práv pěstounem a plnění jeho povinností.

„Doprovázení náhradních rodin klíčovým pracovníkem se v praxi a ze zpětných vazeb náhradních pečovatelů ukazuje jako velmi účinný nástroj, jak včas a efektivně poskytnout podporu náhradní rodině, zajistit pro ni vzdělávání a průběžně kontrolovat poskytování náhradní rodinné péče.“ (Semerádová, 2013, str. 66)

Financování nových forem podpory, pomoci a služeb pěstounským rodinám, které zavedla novela, je realizováno ze státního rozpočtu, konkrétně ze **státního příspěvku na výkon pěstounské péče**. Státní příspěvek je primárně určen na pokrytí nákladů souvisejících s naplňováním práv a povinností pěstounských rodin vyplývajících z uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče. Výplata státního příspěvku je na uzavřenou dohodu účelově vázána. Příspěvek se vyplácí konkrétnímu doprovázejícímu subjektu, který dohodu uzavřel, nikoli přímo osobě pečující nebo osobě v evidenci. Jeho výše je 48.000,- Kč ročně a v případě, že je dohoda uzavřena v průběhu roku, subjekt obdrží jednu dvanáctinu z celkové částky za každý měsíc od doby uzavření dohody.

Výše státního příspěvku je vyplácena bez ohledu na počet svěřených dětí v rodině. Záleží na příslušném subjektu, jak finanční prostředky přerozdělí mezi pěstounské rodiny, vždy s přihlédnutím k jejich individuálním potřebám. V praxi to znamená, že např. vícečetná rodina nebo rodina se zdravotně postiženým dítětem může čerpat služby v hodnotě převyšující částku státního příspěvku na rozdíl od rodiny, která pečuje o dítě s menšími potřebami. (Macela, 2013c). Státní finanční prostředky musí být vždy vynaloženy účelně, efektivně a hospodárně. *„Výše úhrady za službu musí odpovídat ceně v místě a čase obvyklé.“ (Nadační fond J&T, 2014, str. 25)* Pokud služby překračují zákonem stanovené možnosti, vyžaduje se spoluúčast pěstouna.

3.2.4 Ukončení a zánik dohody o výkonu pěstounské péče

Ustanovením §47c, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, trvá dohoda po dobu, po kterou trvá předpěstounská, pěstounská nebo osobní poručnická péče, a také po dobu, kdy je osoba vedena v evidenci osob vhodných vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Předpěstounská, pěstounská nebo osobní poručnická péče zanikají automaticky zletilostí svěřeného dítěte, tedy dovršením věku 18 let, nabytím jeho svéprávnosti ještě před dosažením zletilosti, nejdříve však ve věku 16 let nebo pravomocným rozhodnutím soudu o zrušení péče. (Rodinné právo, 2014)

Další možností zániku dohody je její výpověď. Tu může doprovázející subjekt učinit vůči pěstounovi v případě závažného nebo opakovaného porušování smluvních povinností. Dále také opakovaným mařením sledování naplňování dohody či mařením soudního rozhodnutí o kontaktu dítěte s rodičem. V případě pěstounů na přechodnou dobu pak také z důvodu odmítnutí přijetí dítěte do péče bez udání závažného důvodu.

Osoba pečující nebo osoba v evidenci může dohodu vypovědět kdykoli i bez udání důvodu. Má však následně povinnost nejpozději ve lhůtě do 30ti dnů uzavřít dohodu novou. Pokud tak neučiní, vydá obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má pěstoun trvalé bydliště rozhodnutí, kterým výkon jeho práv a povinností upraví. (Rodinné právo, 2014) O tom se již tato práce podrobněji zmiňuje v podkapitole zabývající se uzavíráním dohod.

Shrnutí teoretické části

V teoretické části této práce byly vysvětleny klíčové pojmy vázící se k vytyčeným cílům a jejich teoretická východiska. Zároveň byla zachována logická posloupnost. V první kapitole byl vymezen pojem náhradní rodinná péče včetně legislativního ukotvení a jejího členění. Byly tak objasněny všechny typy NRP - osvojení, poručenství nebo svěření dítěte do péče jiné osoby. Pěstounské péči, jako další formě náhradní rodinné péče, byla věnována celá druhá kapitola, neboť je nezbytným podkladem pro sdělení v kapitole následující. V této kapitole byly popsány její formy, tedy pěstounská péče dlouhodobá zprostředkovaná a příbuzenská. Nebyla opomenuta ani pěstounská péče na přechodnou dobu, které se dostalo zvláštní pozornosti s přijetím novely zákona o SPOD. Zmíněny byly i finanční aspekty tohoto druhu NRP. Poslední kapitola teoretické části, která je stěžejní pro praktickou část této práce, charakterizuje dohodu o výkonu pěstounské péče. Popisuje účel dohody a podrobně specifikuje její obsah. Pozornost je věnována zejména právům a povinnostem pěstounů, které vyplývají z uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče. Mapuje celý proces její tvorby a realizace, od uzavření, přes její naplňování, až po její zánik.

Teoretická část této práce je východiskem pro praktickou část. Zavedením novely zákona o SPOD do praxe se jeví jako potřebné zjistit, jak pečující osoby vnímají výkon své profese před a po novele. Zároveň je třeba zkoumat, jaký je pohled pečujících osob na novou právní úpravu pěstounské péče, v čem vidí hlavní změny, které z nich jsou pozitivní a které naopak vnímají negativně, a současně jaký je jejich názor na povinnost uzavírání dohod o výkonu PP. Též obsah dohody je podkladem pro výzkumné šetření a to v podobě tazatelských otázek, jejichž cílem je zjistit, jaký je pohled pečujících osob na jejich práva a povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče. Dále bude zjišťováno, co by jim při výkonu jejich profese mohlo ještě pomoci.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Empirické výzkumné šetření

V praktické části bude realizováno a charakterizováno výzkumné šetření zaměřené na pěstounské rodiny. Nejprve bude vymezen hlavní výzkumný cíl práce a následně dílčí výzkumné cíle. Poté bude podrobněji popsán druh výzkumu, výzkumné metody a techniky, pomocí kterých byl výzkum realizován. Zároveň bude charakterizován výzkumný soubor a popsán průběh výzkumného šetření včetně jeho rizik. Zjištěná data budou důkladně analyzována a dosažené výsledky interpretovány.

Praktická část vychází z části teoretické. O vzájemné provázanosti teoretické a praktické části píše ve svém díle Loučková (2010, s. 50): *„Teorie je vůdcem jakéhokoliv výzkumu. Žádný výzkum nemůže být řízen, aniž bychom znali alespoň předběžnou teorii či model odpovídající dané úloze. Pochopení epistemologického základu je pro vybranou metodu zkoumání důležité.“*

4.1 Vymezení hlavního a dílčích výzkumných cílů

Hlavním výzkumným cílem (dále také HVC) bakalářské práce je zjistit, jaký je pohled pečujících osob na legislativní změny, které do praxe zavedla novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, a jaký význam pro tyto osoby mají dohody o výkonu pěstounské péče.

Pro naplnění hlavního cíle byly stanoveny tři následující **dílčí výzkumné cíle** (dále také DVC):

DVC I. Zjistit, jak pečující osoby vnímají situaci před a po novele zákona o SPOD.

DVC II. Zjistit, jaký je pohled pečujících osob na novou právní úpravu pěstounské péče.

DVC III. Zjistit pohled pečujících osob na jejich práva a povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče.

4.2 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka 1: Přehled transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Hlavní výzkumný cíl	
HVC: Zjistit, jaký je pohled pečujících osob na legislativní změny, které do praxe zavedla novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, a jaký význam pro tyto osoby mají dohody o výkonu pěstounské péče.	
Dílčí výzkumné cíle	Tazatelské otázky
DVC I: Zjistit, jak pečující osoby vnímají situaci před a po novele zákona o SPOD.	<i>TO 1: Jak vnímáte výkon své profese před novelou? TO 2: Jak vnímáte výkon své profese po novele?</i>
DVC II: Zjistit jaký je pohled pečujících osob na novou právní úpravu pěstounské péče.	<i>TO 3: V čem vidíte hlavní změny po zavedení novely? TO 4: Které z těchto změn jsou pro Vás pozitivní a které naopak vnímáte negativně? TO 5: Jaký je Váš názor na povinnosti uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče?</i>
DVC III: Zjistit pohled pečujících osob na jejich práva a povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče.	<i>TO 6: Jak pohlížíte na práva vyplývající z dohody o výkonu PP? TO 7: Jak pohlížíte na povinnosti vyplývající z dohody o výkonu PP? TO 8: Jaký typ podpory nejvíce využíváte? TO 9: Co by Vám při výkonu Vaší profese mohlo ještě pomoci?</i>

Zdroj: vlastní

4.3 Volba výzkumné strategie

Výzkumnou strategii lze definovat jako obecný metodologický přístup k řešení výzkumné otázky. Za hlavní výzkumné strategie jsou považovány **strategie kvalitativní** a kvantitativní. Kvalitativním výzkumem je možné získat značné množství údajů od malého počtu dotazovaných jedinců. (Hendl, 2005) Jeho cílem je

rozkrýt důležitost sdělovaných informací a porozumět lidem v určitých sociálních situacích. Kvalitativní výzkum je interpretací sociální reality. (Disman, 2000)

Každý výzkumný přístup má své výhody i nevýhody. Stejně tak tomu je i u kvalitativního výzkumu. Jeho přednostmi jsou např. získávání podrobného popisu a vhledu při zkoumání jedince, skupiny, jevu nebo události, studování procesů, hledání příčinných souvislostí, včetně možnosti navrhování teorií. Neopomenutelnou výhodou je skutečnost, že ke zkoumání dochází v přirozeném prostředí. „*Výhodou kvalitativního přístupu je získání hloubkového popisu případů. Nezůstáváme na jejich povrchu, provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy. Citlivě zohledňujeme působení kontextu, lokální situaci a podmínky. Kvalitativní výzkum poskytuje podrobné informace, proč se daný fenomén objevil.*“ (Hendl, 2005, str. 53)

Za nevýhodu kvalitativního výzkumu je považována skutečnost, že získaná znalost nemusí být zobecnitelná na celou populaci. Na jeho základě není též snadné provádět prognózy, testovat hypotézy a teorie. Další nevýhodou je snazší ovlivnění výsledků osobnostními preferencemi výzkumníka či výzkumnice. (Hendl, 2005)

Pro empirické výzkumné šetření byl zvolen kvalitativní přístup zejména proto, že záměrem výzkumu je co nejhluběji proniknout do zkoumaného pohledu pečujících osob na legislativní změny v pěstounské péči zavedené od 1. 1. 2013 novelou zákona o SPOD a na důležitost dohod o výkonu pěstounské péče. Výzkumným šetřením jsou navíc získávány představy pečujících osob o tom, co by jim mohlo při výkonu jejich profese ještě pomoci.

4.4 Metoda sběru informací

Kvalitativní metodologie poskytuje celou škálu metod vhodných pro získávání informací a dat. Za základní kvalitativní výzkumné metody považuje Hendl (2005) pozorování, interview, audio a videozáznamy a analýzu textu či dokumentu.

Při empirickém šetření v této bakalářské práci bylo využito metody interview - **polostrukturovaný rozhovor** realizovaný s jednotlivými pečujícími osobami. „*Při polostrukturovaném interview je vhodné použít následné inquiry, tedy upřesnění*

a vysvětlení odpovědi účastníka. Znamená to, že si necháváme například vysvětlit, jak danou věc myslí. Ověříme si, že jsme ji správně pochopili a interpretovali, klademe různé doplňující otázky a téma rozpracováváme do hloubky, do jaké je to užitečné vzhledem k cílům a definovaným výzkumným otázkám.“ (Miovský, 2006, str. 160)

Polostrukturovaný rozhovor je pro toto výzkumné šetření vhodnou volbou. Má sice předem stanovenou osnovu, součástí které jsou otázky, na něž je důležité se zeptat s přihlédnutím ke zvolenému cíli, ale výhodou je značná pružnost procesu získávání informací. K ujasnění získaných údajů a k jejich správné interpretaci je možné klást doplňující otázky, pořadí otázek předem stanovených lze měnit, apod. Umožňuje, aby se formulace otázek přizpůsobila odpovědím informanta a aby byla probrána všechna témata. V rozhovoru by měly převažovat přímé otázky, které zprostředkovávají volnou odpověď a dávají tak prostor pro obsírnější vyjádření. Tím by měla být dotazovanému zaručena určitá volnost. (Hendl, 2005)

4.5 Volba výzkumného souboru a jeho charakteristika

Výzkumným souborem, od něhož získám potřebné údaje k zodpovězení dílčích cílů a následně hlavního cíle výzkumného šetření, budou pečující osoby. Jak bylo již v teoretické části uvedeno, těmito osobami se rozumí zejména fyzické osoby odpovědné za výchovu dítěte, které jsou pěstouny nebo osobně pečujícími poručníky. Vzhledem k tomu, že hlavním cílem této práce je zjistit, jaký je pohled pečujících osob na legislativní změny, které do praxe zavedla novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, a jaký význam pro tyto osoby mají dohody o výkonu pěstounské péče, budou osloveny pěstounské rodiny, které mají svěřeno alespoň jedno dítě a svoji profesi vykonávaly již před dnem 1. 1. 2013 a vykonávají ji dosud. Nikoli však ve správním obvodu MěÚ, kde pracuji jako referentka NRP.

Z mé pracovní činnosti mi je známo, že po zavedení novely do praxe většina pečujících osob, které vykonávaly příbuzenskou pěstounskou péči, uzavírala dohodu o výkonu PP s orgány sociálně-právní ochrany dětí jednotlivých městských úřadů. Jednalo se zejména o pečující prarodiče, kteří danou situaci považovali za svoje

selhání ve výchově svého dítěte a vyslovili zájem nadále spolupracovat pouze s OSPOD, tedy i v rámci jejich doprovázení. Stávající sociální pracovníce znali, ony znaly jejich příběh a pěstouni se tak nemuseli se svými problémy svěřovat někomu dalšímu. Legislativní změny vnímali spíše negativně a povinnosti z nich vyplývající pak jako nutné zlo. S přihlédnutím k mé profesi proto nebudou osoby vykonávající pěstounskou péči příbuzenskou oslovovány, neboť se domnívám, že by to bylo pro výzkum poměrně velké riziko. Do výzkumu nemohou být dále zahrnuty osoby, které vykonávají pěstounskou péči na přechodnou dobu, neboť tento institut je využíván až od roku 2013 a nebylo by tak možné zjistit, jak vnímají výkon své profese před novelou, ani v čem vidí hlavní legislativní změny. Ve výzkumné části se tedy cíleně zaměřím pouze na osoby pečující, které se věnují pěstounské péči zprostředkované a které doprovází některá z neziskových organizací, a to přesto, že jsou v teoretické části představeny všechny formy náhradní rodinné péče.

Pro účely této práce použiji kombinaci dvou metod výběru výzkumného souboru, kterými jsou **metoda záměrného (účelového) výběru** a **metoda sněhové koule**. Obě metody jsou vhodné a v oblasti kvalitativních metod patří k nejčastěji používaným. Nejprve metodou záměrného (účelového) výběru, kdy podle kritérií, které jsem si stanovila jako relevantní pro zodpovězení hlavního cíle a dílčích výzkumných cílů, vyberu pečující osobu, se kterou jsem v minulosti spolupracovala jako referentka NRP. Od ní se pokusím získat kontakt na další pěstouny, kteří budou splňovat daná kritéria a budou ochotni se výzkumného šetření zúčastnit. Od nich pak získám opět další kontakty. Podle tohoto postupu přejdu k technice sněhové koule, kdy informant, se kterým je veden rozhovor, navrhne a zároveň zprostředkuje kontakt na další pečující osobu, tato osoba opět doporučí další a celý proces se opakuje. Výběrový soubor se tím postupně rozrůstá a shromažďování informací je ukončeno dosažením teoretické saturace, kdy výzkumník již nepředpokládá přínos nových poznatků. (Hendl, 2005) Tuto techniku jsem pro svůj výzkum zvolila zejména z důvodu eliminování rizika známosti tazatele a informanta.

Tabulka 2 – Informanti

Informanti	Počet svěřených dětí/jejich věk	Výkon PP vykonáván od roku	Pěstoun jednotlivců/společní pěstouni
P1	4/8, 9, 10, 12	2004	společní pěstouni
P2	3/10 měs., 3,7	2011	pěstoun jednotlivců
P3	2/3, 7	2011	pěstoun jednotlivců
P4	1/17	2000	pěstoun jednotlivců
P5	2/4, 6	2011	společní pěstouni
P6	2/ 15, 17	2006	pěstoun jednotlivců
P7	2/7, 8	2004	společní pěstouni
P8	3/5, 8, 11	2009	společní pěstouni

Zdroj: vlastní

4.6 Organizace a průběh výzkumného šetření

Sběr dat byl proveden v průběhu měsíců prosinec 2016 a leden 2017, kdy jsem uskutečnila rozhovory s osmi pečujícími osobami, které splňovaly mnou stanovená kritéria. Zpočátku jsem oslovila pěstounku, s níž jsem jako pracovnice OSPOD v minulosti spolupracovala. Ta mi zároveň zajistila a částečně zprostředkovala kontakt na další pečující osoby, ty na další a tento postup sběru dat jsem ukončila v okamžiku, kdy došlo k teoretickému nasycení vzorku, a nebyl předpoklad, že by další informanti přinášeli nové informace.

Všechny předjednané pěstouny jsem telefonicky oslovila, seznámila je s tématem a cílem mojí práce a domluvila si přesný termín společného setkání, při kterém bude uskutečněn rozhovor. Jednotlivé rozhovory probíhaly v rodinném prostředí informantů. Byli ochotni poskytnout potřebné informace a k jejich otevřenosti přispělo moje ujištění, že zachovám jejich anonymitu a sdělené zkušenosti použiji

pouze pro účely bakalářské práce. O tomto jsem je ubezpečila i tím, že je specifikuji pouze písmenem „P“ a číslovkou.

V úvodu každého rozhovoru jsem dotazované požádala o možnost nahrávání rozhovoru na diktafon, všichni souhlasili a neměli výhrady. Neformálně jsme pohovořili o tom, v kterém roce s pěstounstvím začali, kolik dětí mají v současné době svěřených a jakého jsou děti věku. Zároveň jsem si ověřila, zda se skutečně jedná o pěstouny vykonávající PP zprostředkovanou a zda jejich doprovázející organizací je některá z NNO zajišťující podporu a pomoc pěstounským rodinám.

Poté jsem volně přistoupila k rozhovorům, při kterých jsem využila předem připravené tazatelské otázky. Někdy bylo nutné klást otázky k doplnění či je blíže specifikovat. V některých případech se ale naopak rozhovor vyvíjel tak, že se odpovědi informantů prolínaly do otázek, které jsem chtěla klást jako následující. Délka rozhovorů se proto časově lišila, pohybovala se v rozpětí 40 – 60 minut.

4.7 Způsob analýzy získaných dat

Po ukončení sběru dat byla nejdříve provedena jejich transkripce, aby je bylo možné lépe zpracovávat. Jedná se o „*proces převodu mluveného projevu z interview nebo skupinové diskuse do písemné podoby.*“ (Hendl, 2005, str. 208)

Následně bylo přikročeno k segmentaci. „*Segment musí mít význam, který je nutno dokumentovat. Přírozeným segmentem je odpověď informátora na otázku.*“ (Hendl, 2005, str. 228) Data byla rozdělena do analytických jednotek podle odpovědí informantů na jednotlivé tazatelské otázky. Závěrem byla sebraná data interpretována v rámci textu.

4.8 Rizika výzkumu

V průběhu výzkumu je nutné brát v úvahu i možnost rizik, která se mohou vyskytnout v jakékoli části jeho procesu. Již při výběru výzkumného vzorku může nastat situace, že oslovený potenciální informant nemusí být ochoten se na výzkumném šetření podílet nebo rozhovor přislíbí, ale před jeho realizací svůj

souhlas odvolá. Dalším rizikem by mohla být známost tazatele s informantem, která by mohla vést ke zkreslení odpovědí.

Při technice výběru výzkumného vzorku, kterou jsem pro tuto práci zvolila, mohla být riziková ta skutečnost, že mi budou doporučováni informanti, které v rámci jejich profese doprovází stejný subjekt. Jejich názory a výpovědi by tak mohly být podobné. Během mého výzkumu ale k žádným z výše uvedených komplikací nedošlo.

Z důvodu eliminace rizik jsem se snažila během výzkumu zabývat se jeho etickými otázkami. Účastníkům výzkumu jsem nezatajovala žádné informace, naopak jsem je seznámila s tématem své práce, se stanoveným cílem i s okolnostmi výzkumu. Případnému nedorozumění nebo neporozumění otázek jsem se vyhnula doptáváním, což mi umožnilo kvalitativní dotazování při osobním setkání. S ohledem na citlivost tématu jsem dbala na zajištění anonymity a emočního bezpečí účastníků. Od všech jsem předem získala pasivní informovaný souhlas.

5 Interpretace dosažených výsledků

Tato část práce se zaměřuje na vyhodnocování informací a poznatků, které byly získány provedeným výzkumem. Interpretace budou prováděny postupně a to v návaznosti na jednotlivé dílčí výzkumné cíle. Na vhodných místech budou doplněny doslovnými citacemi výroků informantů. Výroky budou zachovány v původním znění, tedy včetně hovorových či nespisovných obrátů a v textu budou psány kurzívou a uvedeny v uvozovkách.

Jak již bylo uvedeno v předchozím textu, informace byly získávány pomocí rozhovorů s osmi pečujícími osobami nebo pečujícími manželskými dvojicemi. Vzhledem k tomu, že mými informanty jsou tedy pěstounky i pěstouni, bude v rámci interpretací pro muže i ženy používán shodný termín „informant“.

5.1 Interpretace prvního dílčího výzkumného cíle

DVC I. Zjistit, jak pečující osoby vnímají situaci před a po novele zákona o SPOD.

V souvislosti s tímto dílčím cílem jsem zjišťovala, jak pěstouni vnímají výkon své profese před a po novele zákona o SPOD. K jeho zjištění jsem použila TO1 a TO2.

Z výpovědí většiny informantů bylo patrné, že již před zavedením novely zákona do praxe spolupracovali s neziskovými organizacemi, které se zabývaly problematikou náhradní rodinné péče a dokázaly poskytnout náhradním rodičům určitou podporu. Pro tyto pěstouny nedošlo novelou k žádné výrazné změně. Jak uvádějí, již tehdy měli svoji klíčovou pracovníci, která navštěvovala podle potřeb jejich domácnost a pomáhala jim s řešením problémů, které se týkaly převážně svěřených dětí. *„Nezaznamenávám vcelku žádnou podstatnou změnu. Se stejnou organizací, se kterou mám nyní uzavřenou dohodu, jsem spolupracovala už dávno před novelou. Pracovnice k nám jezdila domů a řešily jsme různé věci, hlavně co se týkalo dětí.“* (P5).

Informanti své zkušenosti doplňují, že již tehdy „jejich“ organizace pořádaly společné pobytové akce, v rámci kterých se vzdělávali a vzájemně si mezi sebou vyměňovali svoje zkušenosti. Dobrovolní pracovníci zajišťovali program pro děti

a pěstouni tyto pobyty vnímali jako relaxační. „Organizovali pro nás pobyty, takový respit...sice jsme měli přednášky, ale bylo to takový odlehčení. My dospělí jsme poslouchali a řešili svoje problémy s ostatními, o děti se starali dobrovolníci,“ dokončuje informant P5. Podobný názor mají i další informanti, kteří ale vidí změnu ve financování těchto akcí. „Vzdělávali jsme se i před novelou a využívali respit od stejné organizace. Jediný rozdíl vidím v tom, že jsme si to dříve platili sami.“ (P1)

Informantka (P6) popisuje svoje úplné začátky s pěstounstvím, kdy měla svěřené děti – jednalo se o „děti z ulice“. Sama neprošla žádnými přípravami a cítila potřebu zjistit co nejvíce informací, aby mohla dětem pomoci, aby je dokázala vhodným způsobem vést a vychovávat. Podařilo se jí zkontaktovat organizaci, která již v té době poskytovala náhradním rodičům určitou podporu: „Ze začátku to pro mě nebylo jednoduché, ...víceméně bylo úplně na mně, kde a jak si seženu informace, jak budu řešit výchovný problémy u dětí. Docela jsem se v tom ze začátku plácala, ...celkem mi chybělo něco, někdo, s kým bych mohla některé věci konzultovat a musela jsem si ty lidi vyhledávat sama. Pak se stalo, že jsem se kontaktovala s jednou organizací, ... zjistila jsem, že to je to, co jsem tolik postrádala.“

Pokud pěstouni nebyli navázaní na některou z NNO, stejně jako předchozí informantka si mnohdy s pěstounstvím nevěděli rady, obávali se, že dělají něco špatně a netušili, že podobné problémy řeší i ostatní pěstouni. „Před novelou bylo vše takové amatérské, bez kontroly, bez pomoci, bez rady. Člověk si myslel, že všechno dělá špatně, a že se jedná o jeho selhání.“ (P7) Informant P 8 dodává: „Byla to taková větší partyzánsťina, mň se vědělo o nás pěstounech, ale i my pěstouni jsme nic moc nevěděli, co můžeme, co nemůžeme, na co máme a nemáme právo...“

Informanty tížila skutečnost, že na ně tehdy nebylo pohlíženo jako na zaměstnance vykonávající smysluplnou činnost, ale na osoby, které jsou doma a starají se o cizí děti. „Také jsme vlastně byli NIKDO, nebyli jsme zaměstnanci státu a pohlíželo se na nás jako na ženy v domácnosti.“ (P7) A navíc proto nebyli ani odpovídajícím způsobem odměňováni. „Nešlo vůbec o profesi. Pomoc prakticky žádná a získávání informací bylo velmi obtížné, velmi finančně nákladné.“ (P2) Informant P3 popisuje výkon své profese dokonce jako dobrovolnictví: „...byla to spíš dobrovolnická

činnost, žádná profese, poskytovala jsem službu státu ve velmi volném vztahu, ...většina výkonu práce byla čistě v mých kompetencích, ale i režii.“

Informant P4 vyjádřil odlišný pocit. Popisuje, že dříve byl pěstoun považován za někoho, kdo měl ve společnosti určité postavení. *„Pojem pěstoun byl společenský status, přesto, že jsme nebyli tak honorováni, jako teď.“* A dodává: *„...v tuto chvíli je pojem pěstoun ten, kdo má dítě na prachy.“* Zároveň ale přiznává, že se změnou zákona zlepšily poskytované služby a jejich dostupnost. *„...pokud něco žádáme od doprovodky, obvykle to v rozumné míře získáme a nemusíme hradit všechny náklady.“*

Zlepšení podmínek pro výkon své profese vnímají i ostatní dotazovaní pěstouni. Největší přínos vidí zejména v uznání jejich poslání. *„...vykonávám službu státu, ...více se podobá výkonu skutečného povolání...“* (P3) Své souhlasné pocity sdělují i další informanti, kteří se cítí jako právoplatní zaměstnanci státu, se všemi právy i povinnostmi. Za výkon své práce dostávají plat, náleží jim dovolená v podobě respitních pobytů. *„...konečně nás někdo začal brát jako někoho, kdo doopravdy pracuje a zaslouží si za to i odměnu, ...pracujeme čtyřicet hodin denně i když jsme vlastně doma,“* uzavírá informant P2.

Shrnutí

Ze získaných odpovědí informantů jasně vyplynulo, že pro pečující osoby je rozhodujícím faktorem ve vnímání jejich profese před a po novele zákona o SPOD skutečnost, zda spolupracovali s organizací zabývající se problematikou náhradní rodinné péče již v minulosti či nikoliv. Ti, u kterých kooperace probíhala dříve, než byla povinná, vnímají výkon své profese před a po novele obdobně. Vzdělávali se, využívali respitních pobytů, byli v pravidelném kontaktu se sociálními pracovníky, kteří jim pomáhali řešit např. problémy se svěřenými dětmi. Opačné názory se ale objevily u těch, kteří spolupráci nevyužívali nebo o její možnosti vůbec nevěděli. Ti se pak často ocitali se svými problémy a obavami sami a výkon své profese před novelou vnímali jako značně ztížený.

Z výzkumu dále vyplynulo, že v současné době je pěstounství uznávané jako skutečné povolání, za které náleží finanční odměna a další zaměstnanecké benefity, jako je účast na důchodovém pojištění, nárok na dovolenou apod. V odpovědích informantů se ale objevily i postřehy, že jsou veřejností stále považováni za ty, které k jejich rozhodnutí pečovat o cizí děti vedou finanční pohnutky. Uvítali by proto zlepšení svého mediálního obrazu.

5.2 Interpretace druhého dílčího výzkumného cíle

DVC II. Zjistit, jaký je pohled pečujících osob na novou právní úpravu pěstounské péče.

K tomuto dílčímu výzkumnému cíli jsem využila TO 3 – 5, pomocí kterých jsem zjišťovala, jak pěstouni pohlízejí na novou právní úpravu pěstounské péče a jaký je, v souvislosti s ní, jejich názor na uzavírání dohod o výkonu PP. Zaznamenávala jsem nejvýznamnější pozitivní a negativní stránky.

Dotazovaní se ve většině shodují v tom, že systém doprovázení vítají. Spatřují v něm komplexní podporu jak jednotlivých členům jejich rodin, tak rodin jako celku. „*Máme svého klíčového pracovníka, který k nám dochází nejmíň jednou za dva měsíce, ... pokud máme problém, domluvíme na častějších návštěvách, ...dokud se nám ho nepodaří vyřešit nebo alespoň zmírnit, ...provází nás prostě všemi těžkostmi, ...je nám oporou.*“ (P7). Informant P1 doplňuje: „*Je to skvělý, už se v tom neplácáme sami, netápeme co, kde a jak...klíčová pracovnice nám pomůže, navede nás, prostě nasměruje tam, kam potřebujeme, my i naše děti, ...nebojíme se tak našeho selhání, jako dřív.*“ S podporou je spokojený i informant P4: „*...máme větší podporu ze strany doprovázejí organizace, ...i se nás zastane, když je potřeba, třeba na sociálce nebo ve škole. Pokud OSPOD funguje, jak má, je i kontrola z jeho strany OK a pozitivní, ...jen nechápeme, proč je k tomu potřeba tolik papírů, podpisů...,“* shrnuje informant.

Informantům vesměs nevádí povinnost uzavírání dohod, avšak domnívají se, že by se mohlo dosáhnout minimálně stejného výsledku i bez administrativy, která je pro ně dost náročná a z jejich pohledu zbytečná. Za pozitivní změnu považují dotazovaní

snazší možnost získání informací: „...větší zpřístupnění služeb, ...ale i podrobnější stanovení povinností pěstouna...“(P3) „...dostupnější informace...“ (P2)

Jednoznačně neopomenutelná je pro pěstouny změna v jejich finančním zajištění. Kromě nejběžnějších příspěvků, kterými jsou odměna pěstouna a příspěvek na úhradu potřeb dítěte, kladně hodnotí všichni informanti možnost čerpání finanční prostředků ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče. O tom hovoří např. informant P1: „*Děti mohou jezdit na tábory, na které byly zvyklé jezdit i dříve. Peníze, které jsme na tyto akce vynakládali ze svého, teď můžeme použít na něco jiného. Hradí nám i pomoc s psycho diagnózami přijatých dětí, proplácí nám hlídání.*“ Informant P8 dodává: „*Příjemně nás překvapilo, že naše organizace nám přispívá na cestovné, kdy navštěvujeme ve věznici matku našich dvou dětí, věznice je vzdálená dvě stě kilometrů.*“

Mohlo by se zdát, že tato změna bude kladně hodnocena většinou dotazovaných. Ne všichni mají ale stejný názor a jsou přesvědčeni, že značná část financí ze státního příspěvku není využita k účelům, na které je určena. Toto ilustruje např. výrok informanta P2, který konstatuje: „*Ano, došlo sice k finančnímu zlepšení, nemám tolik existenční obavy, ...ale ne vše probíhá tak, jak by mělo. Hodně financí plyne na doprovázení, konkrétně kontroly v rodině a pak na školení a na skutečnou pomoc rodině moc nezbyvá. Ne každá doprovázející organizace funguje profesionálně, nemají zkušené pracovníky.*“ Podobného názoru je i informant P5, který doplňuje: „*Z některých zákonných změn jsem vyloženě zklamaná. Přibyly další organizace, další úředníci, další papírování, další kanceláře, další kontroly ...jo, to vše je potřeba, ale zároveň to odčerpá většinu peněz od státu, které jsou určeny pro rodiny.*“

Na nárůst administrativy, jako na negativní změnu, poukazují ve většině i ostatní informanti: „*Z každého setkání se musí udělat zpráva, ...klíčová pracovníce se ujistí, zda tato zpráva je opravdu v pořádku, že tam nemá nějaký nepřesnosti, ...tak že mi ji ještě posílá, ...je to administrativa zase navíc.*“ (P6)

Značně nepříznivě vnímají pěstouni zdoluhavý proces přijetí dítěte do rodiny. Z jejich pohledu dochází často, z důvodu velké zaneprázdněnosti opatrovnických soudů, k procesním průtahům, které nejsou v zájmu dětí. Vzpomínají na období před

novelou, kdy o svěření dítěte do tzv. péče budoucích pěstounů rozhodoval obecní úřad obce s rozšířenou působností a soudy rozhodovaly až v závěrečné fázi o svěření dítěte do pěstounské péče. *„Od té doby, co už o přijetí dítěte nerozhoduje OSPOD, jsou strašné čekací doby. Máme sice, zejména díky doprovodce, možnost být s dítětem v kontaktu, ale soudy rozhodují hrozně dlouho a pro dítě je přece hodně důležitý, dostat se co nejdřív do rodiny, kde bude jeho skutečný domov, dlouhodobý, ne přechodný. Měli jsme ale štěstí, že byla dojezdová vzdálenost pro nás přijatelná, ...neumíme si představit, jak to řeší ti, co mají dítě z velké dálky.“* (P5)

Do výčtu změn, které vnímají až nepříjemně, zařadili informanti velký zásah do soukromí, který je způsoben zejména častými návštěvami sociálních pracovníků v rodině. Jsou přesvědčení, že je to nepřírozené zejména pro jejich děti. Situaci nejnvýstižněji popisuje informant P5: *„Je to někdy opravdu až nepříjemný a to i pro nás dospělé, ale hlavně pro děti, ...díky častým kontrolám nebo návštěvám, kdy každé z dětí má jinou sociální pracovníci, která se i často mění, si musíme neustále zvykat na nové osoby.“*

Mezi dotazovanými zazněl podobný názor na časté návštěvy sociálních pracovníků v rodině, ale ze zcela odlišného důvodu. *„Co vidím jako nevýhodu je takový to, že jednou za dva měsíce návštěva, ...nemám problém obecně, ale ...jsme hodně akční, hodně rozježdění, ...naše klíčová pracovníce je také hodně vytížená, ...musíme udělat návštěvu, za každou cenu, ...horko – těžko hledáme přijatelný termín, ...je to někdy zbytečný stres.“* (P6)

Dalším zjištěným negativem, který časté návštěvy v domácnosti zapříčiňují, je neustálé připomínání, že děti v pěstounské péči nežijí život „běžných“ dětí. Je o nich neustále hovořeno, což jim zcela jistě není příjemné.

Někteří z informantů očekávali v souvislosti s novou právní úpravou jistý standard zejména z toho důvodu, že se začalo mluvit o pěstounství jako o profesi.

Shrnutí

Z rozhovorů realizovaných s pečujícími osobami bylo zjištěno, že jejich pohled na novou právní úpravu pěstounské péče se různí. Někteří z nich se domnívají, že

i v pěstounství by měla existovat určitá pravidla nebo alespoň jistý rámec a v uzavírání dohod shledávají spíše pozitiva. Pomoc s řešením problémů, nasměrování tím správným směrem, poskytnutí odborného poradenství, lepší finanční ohodnocení, anebo „jen“ jistota mít se o koho opřít - to je to, co před legislativní změnou většina pěstounů postrádala. Za důležitý moment je informanty považována dostatečná nabídka a zároveň možnost výběru doprovázející organizace.

Mezi informanty se ale vyskytují i ti, kteří pohlížejí na tyto změny jako na citelný zásah do svého soukromí a do soukromí jim svěřených dětí. Dosud neobjevili smysl dohod, jejich uzavírání považují pouze za povinnost a za značné navýšení administrativy. Ta s tímto procesem nepochybně souvisí a z hlediska informantů zbytečně odčerpává finanční prostředky ze státního příspěvku, které by měly být určeny primárně pěstounským rodinám.

Výzkumným šetřením bylo dále zjištěno, že pěstouni často považují za negativní faktor připomínání svěřeným dětem, že nežijí běžný život jako ostatní (biologické) děti. Domnívají se, že je to způsobeno návštěvami různých subjektů, jejichž pracovníci soustřeďují pozornost právě na svěřené děti.

Mezi dotazovanými převažovaly názory v neprospěch legislativních změn, kdy v souvislosti s nimi došlo k přenesení rozhodovací pravomoci na soud prakticky ve všech podstatných věcech NRP. Informanti mají vlastní zkušenosti s tím, že opatrovnická oddělení soudů jsou značně zaneprázdněna a dochází tak k nežádoucím procesním průtahům, které nejsou podle nich v zájmu dětí.

5.3 Interpretace třetího dílčího výzkumného cíle

DVC III. Zjistit pohled pečujících osob na jejich práva a povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče.

V této kapitole interpretuji, na základě realizovaných polostrukturovaných rozhovorů s pěstouny, jaký je jejich pohled na práva a povinnosti, které jim vyplývají z dohody o výkonu PP. Zaměřuji se i na to, co by jim mohlo při výkonu jejich profese ještě pomoci. Pro zjištění tohoto cíle jsem použila TO 6 – 9.

Z realizovaných rozhovorů s pečujícími osobami vyplynulo, že mají povědomí o tom, jaká jsou jejich práva a povinnosti. Svoje práva ve většině vítají, považují je dokonce za výhodná. Snaží se nenechat si uniknout respitní pobyt pro děti, protože pro mnohé je to jediné vydechnutí v každodenním shonu a náporu. Jednoznačně se shodují na tom, že odlehčení potřebují, aby mohli kvalitně vykonávat svoji práci. „*Respit využíváme plně, jezdíme na pobyty s manželem pro dva a o naše děti je přitom postaráno.*“ (P7) Informant P1 dodává: „*...je povinností doprovodky respit zajistit. Pokud ho zajistit není schopná, měla by respektovat náš výběr, ...ta naše je našťástí respektuje.*“ „*Právo na respitní péči je fajn, stejně jako proplacení nějakýho toho pobytu dítěte někde, třeba na táboře,*“ uzavírá informant P5.

Ne všichni pěstouni však mohou využít svých práv na odlehčení v takovém rozsahu. Uvádějí, že důvodem může být např. specifická dítěte – zdravotní postižení, porucha attachmentu,⁹ nebo jen těžce snášené odloučení. Také skutečnost, že pečující osoba nevlastní automobil nebo řidičské oprávnění a doprava dětí na pobyt a zpět hromadnou dopravou by byla časově tak náročná, že by právo na odpočinek míjelo účinek. „*...mám dítě natolik specifický, že není hlídatelný žádnou jinou osobou,*“ konstatuje informant P6 a dodává: „*...někteří nemohou využít k oddechu ani víkendovky. Pokud mu dítě doma dělá drie tejdén před tím, než odjede a čtrnáct dní po tom, co přijede zpátky a je natolik rozhozený, že vlastně ty dva dny se tomu pěstounovi vůbec nevyplatěj.*“

Dotazovaní proto zařazují do svých práv, které se týkají zajištění péče o svěření dítěti, využití společných pobytů pořádaných doprovázejícími organizacemi. Tam bývá zvlášť program pro dospělé a zvlášť pro děti, na které dohlížejí určené pracovníci organizace. Tyto pobyty jsou velmi často spojené s odborným vzděláváním, které mnoho pěstounů považuje za nutné. Spojí tak příjemné s užitečným. „*Jelikož málokterý pěstoun si před přijetím dítěte umí představit, jaké problémy může mít, je odborné vzdělávání výborná možnost, jak se ve všem lépe zorientovat,*“ pochvaluje si informant P1.

---

⁹Attachment lze přeložit do češtiny jako přimknutí, citová vazba nebo citové pouto mezi dítětem a rodičem nebo člověkem, který o něj pečuje. Pocit bezpečí v útlém věku je nezbytnou podmínkou schopnosti udržovat blízké vztahy v dospělosti. Byl rozpoznán a popsán anglickým psychiatrem a psychologem Johnem Bowlbym ve 40. letech minulého století. (Vrtbovská 2010)

Informant P6 navíc považuje za velmi důležité možnost vybrat si vzdělávání sám podle svých potřeb, resp. podle potřeb dítěte: „*Moje organizace mi proplatí do určité míry i vzdělávání absolvované někde jinde, což je fajn, ... ráda si vybírám témata, ... osvědčené lektory, ne žádné rychlokvašky...*“ Za naprostou nutnost považuje vzdělávání i informant P7, ale: „*Někdy je vzdělávání bez hlídání dětí, což využít nemůžeme, nemáme hlídací babičky.*“ Informant P5 se domnívá, že odborné vzdělávání by mělo být povinností u každé profese, ale musí být zároveň přínosem, nejenom splněním zákonné povinnosti „*...kterou si někde odsedíme a ještě se nám povinné hodiny ani nemůžou převést do dalšího období ...a manžela to vyloženě nebaví.*“

Pokud je pěstoun v podobné situaci jako informant P4, který zajišťuje péči o dnes již sedmnáctiletou dívku, pohlíží na práva jako na jednu věc a na jejich uvádění v praxi jako na věc druhou. Vzhledem k věku dítěte již nemá potřebu využívat zajištění péče v době vzdělávání, nemoci nebo při vyřizování osobních záležitostí, ani využívat práva na dlouhodobé zajištění péče, neboť tyto děti mnohdy nemívají zájem o pobyt např. na táboře. A pokud nefunguje ani kontakt s biologickou rodinou, zbývá využít pouze práva na zprostředkování odborné pomoci, nejčastěji psychologické. Informant P4 svoji situaci dokresluje takto: „*...holka je velká, nepotřebujeme už hlídání, ...nemá zájem jet na tábor, ...biologický rodiče byli zbaveni rodičovských práv a stejně o ni nejeví zájem, nevyužiju proto ani pomoci při kontaktu...Na co mi ty všechny práva jsou? Snad jenom právo na zprostředkování psychologické pomoci, ale...jenom 2x za rok, to rozhodně nestačí, zbytek musíme doplácet sami.*“ Na tom, že psychologické pomoci není v náhradní rodinné péči nikdy dostatek, se shodují všichni dotazovaní.

Otázku kontaktu dítěte s biologickou rodinou vnímají pěstouni shodně jako citlivé a současně sporné téma. Nejsou nakloněni jeho velké propagaci a někteří ho považují dokonce za něco, k čemu jsou oni i děti nuceni. Za klíčovou roli v úspěchu pěstouni považují zájem dítěte poznat svoje rodiče, svůj původ a proto uvádějí, že pokud dítě odmítá setkání se svojí původní rodinou, měl by se jeho názor respektovat. Dítě by jinak mohlo být ohroženo. Jako vhodnější a přijatelnější se jim v tomto případě jeví otevřená komunikace s dítětem, seznamování s jeho identitou, např. formou her a vyprávění apod. Pečující osoby toto ilustrují v následujících výrociích: „*... kontakt*

se začal hodně propagovat, ...začalo se k němu skoro nutit, ...ne všechny děti tohle dobře unášej, ...setkání může v některých případech vést k velkému rozhození dítěte.“ (P6) „Kontakt s bio rodinou?... neviděla bych to tak striktně, dítě si většinou řekne, co chce a to bych respektovala...rozhodně je třeba tyto informace dítěti dávat a když se na něco zeptá, tak mu to vysvětlit a nic nezamlčovat, ...ale nic přes moc,“ vysvětluje informant P7. Informant P6 doplňuje: „ je to případ od případu, ...hlavně nenutit, ...u nejmladšího dítěte jsem si sama biologickou rodinu našla, i když to po mně nikdo nechtěl.“

Mezi informanty ale současně zazněly i názory, že znát rodiče může být v praxi NRP velmi užitečné, například vzhledem k anamnéze dítěte. Lze od nich zjistit informace, které v dokumentaci dítěte obsaženy nejsou. Pokud má dítě zájem se s původní rodinou stýkat, pak v odpovědích informantů převažuje zájem o kontakt asistovaný. Ten probíhá zpravidla za asistence sociálního pracovníka doprovázející organizace z důvodu zajištění jeho klidného průběhu. Pěstouni vítají i zajištění místa setkávání, kterým bývá nejčastěji herna nebo jiný vhodný prostor, jenž má organizace k dispozici. *„My využíváme právo pomoci při kontaktu, hlavně kvůli bezpečnosti a klidu, ...asistuje nám klíčová pracovnice, doprovodka nám poskytuje hernu, sami bychom to nedali,“* ujišťuje informant P8. *„Pomoc s kontaktem je velmi důležitá, pokud se to ale umí,“* uzavírá informant P5.

Zákonné povinnosti jsou pro některé pečující osoby pozitivním faktorem. Přijímají je kladně a považují je dokonce za vhodné stanovení určitých podmínek pro výkon pěstounské péče. Informant P2 zákonné povinnosti shrnuje: *„Konečně existuje něco, co drží pěstouny v mezích pěstounství a není to ve většině takzvaná placená adopce.“* *„Nevadí nám kontroly z OSPOD, ...jsou jen dvakrát ročně, ...je tam ještě někdo z venku. Neberu to ani jako kontrolu, ...spíš ujištění, že vše běží, jak má a děti jsou v pořádku,“* ukončuje informant P7.

A co by pěstounům mohlo při výkonu jejich profese pomoci? I na tuto otázku se pěstouni ve svých názorech odlišují. Někteří by velmi přivítali větší osvětu a dokonce rozsáhlejší vzdělání v oblasti náhradní rodinné péče, zejména pedagogů na základních školách. Často se potýkají s nepochopením projevů a chování jejich dětí právě ze strany pedagogů. Upozorňují na skutečnost, že málo kdo ví, jaká jsou

specifika dětí traumatizovaných¹⁰ či deprivovaných,¹¹ at' už byly týrané, dlouhodobě umístěné v ústavních zařízeních nebo „jen“ odmítané. „...učitelé bejvaj bohužel trošičku ustrnulý, pokud jde o dítě přijatý, ...mívaj svoje náhledy, viděj tam to, že dítě prostě nefunguje, protože je něco špatně v rodině, ...což v těchhle případech může být často pomýlený, ...a bylo by hrozně důležitý mít sít odborníků,“ hodnotí informant P6.

Informant P4 by uvítal rovněž více úředníků, které skutečně zajímá osud dítěte, kteří se dokážou zastat, pomáhají, v případě ohrožení okamžitě zasáhnou a neřeší jen administrativu: „...individuální plány dětí – vyloženě fraška, jsou to jen prázdný fráze, který se podepisujou zpětně a ani si s nimi v organizaci ani na ospodu neví rady.“ P2: „Co by pomohlo? Profesionálnota pracovníků a jasně vymezené termíny a metodika.“

Ve svém výzkumu jsem se setkala i s názory informantů, kteří se starají o postižené děti, že by se jim lépe vykonávala profese, pokud by jim bylo umožněno častěji a kvalitněji relaxovat. Upřesňují, že je mnohdy děti potřebují celý den, často i v noci, po dlouhé roky až do dospělosti. Pomohlo by jim, kdyby byly organizace schopny zajistit kvalitní respitní péči pro děti a oni by nemuseli hledat někoho vhodného sami a mohli si opravdu odpočinout. Kvalitně proškolení asistenti k dětem s postižením nebo poruchou attachmentu se, podle jejich mínění, nehledají snadno.

V souvislosti s právem na zprostředkování odborné pomoci jsem u informantů zaznamenala nespokojenost s dostupností a finančním krytím kvalitních psychoterapeutů. Děti, které pěstouni označují jako „nestandardní“, potřebují časté a pravidelné terapie, které jsou finančně značně náročné. Dle sdělení pěstounů je rovněž náročné nalézt schopného terapeuta, který bude umět pracovat s dítětem v náhradní rodinné péči. Informant P6 se svěřuje: „...obě děti, které mam ted' v péči, potřebují pravidelný terapie, tady by mi pomohlo, kdyby to bylo víc finančně pokrytý, ...je to opravdu neskutečně finančně náročný, ... strašně těžko se hledá dobrej

---

¹⁰ Hartl, Hartlová (2010, str. 622) definuje trauma jako život ohrožující událost, kterou člověk zažil přímo nebo jako svědek a vyvolala strach, hrůzu, pocit beznaděje a zoufalství, nejistotu, ztrátu pocitu bezpečí a přizpůsobivosti.

¹¹ Deprivace vzniká v důsledku neuspokojování psychických potřeb dítěte, především nedostatku citových vazeb. Tyto psychické potřeby nejlépe uspokojuje funkční rodina, jejíž výchovné působení je velmi důležitým činitelem v utváření osobnosti dítěte. (Koluchová, 1992)

terapeut pro dítě, terapeut, kterej je ochotnej pracovat s dítětem, který má třeba poruchu připoutání,“ uzavírá s povzdechem.

Přesto, že v provedeném výzkumu bylo pro pečující osoby jedním z pozitivních faktorů zlepšení jejich finanční situace (navýšení pěstounských dávek a možnost čerpání financí ze státního příspěvku na výkon PP), ve většině by uvítali možnost čerpání financí ze státního příspěvku na výkon PP „napřímo“, nikoliv prostřednictvím doprovázejícího subjektu.

Optimističtěji na vše pohlíží informant P1: „...z hlediska pěstounské péče jsme spokojeni.“

Shrnutí

Z odpovědí na tazatelské otázky, které souvisí s posledním výzkumným cílem, jsem zjistila, že převážná většina pečujících osob nevnímá zákonné povinnosti jako povinnosti v pravém smyslu slova. Vnímá je spíše jako samozřejmost nezbytnou pro výkon své profese a také jako nastavení určitých pravidel. To nejen v případě povinného vzdělávání v oblasti výchovy a péče o dítě, které považují za potřebné a důležité, ale i pokud jde o umožňování sledování naplňování dohody a spolupráci s pověřenou osobou. Mnozí kooperaci dobrovolně vyhledali ještě v době, kdy nemuseli a vidí ji rozhodně jako výhodu. Rádi by uvítali vyšší odbornou úroveň a také možnost sami se rozhodnout, kdy a jaké vzdělávání potřebují, a v jakém rozsahu. Mají-li tuto povinnost zákonem stanovenou, očekávají minimálně zajištění hlídání dětí v době vzdělávání.

Kontroverzní zůstává otázka kontaktu dítěte s biologickou rodinou. Pečující osoby mají právo na pomoc s jeho zprostředkováním, současně jsou však povinni umožnit rodičům kontakt s jejich dětmi. Shodují se na tom, že děti by měly znát svoji identitu. K osobnímu kontaktu by ale podle nich mělo docházet pouze, pokud je to v opravdovém zájmu dítěte, nikoli proto, že je na tento závazek poslední dobou hodně apelováno. Navíc jsou přesvědčení, že velmi záleží i na tom, jak je doprovázející organizace schopná kontakt zastřešit, protože každý neošetřený

kontakt může vést k nežádoucí traumatizaci dítěte. Zaznívaly názory: „Kontakt ano, ale ne za každou cenu.“

Tyto situace nemusí řešit ti, o jejichž děti nejvíce nikdo z původní rodiny zájem. O to více většinou využívají pomoc psychologů a terapeutů. Právo na zprostředkování této pomoci je pěstouny hojně využíváno, jeho financování je však vnímáno jako značně nedostačující, neboť přijaté děti bývají velmi často traumatizovány dosavadním životem a vyžadují intenzivnější terapie či odbornou pomoc.

Co se týká dalších práv pečujících osob, tak na tyto informanti pohlížejí veskrze kladně. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že nejčastěji využívaným právem je bezesporu právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o dítě. Pečující osoby ho vnímají jako možnost určité psychohygieny při jejich náročné práci s dětmi. Z odpovědí informantů je však patrné, že ne všichni si mohou takový odpočinek dopřát, zejména ne ti, kteří pečují o děti s úzce specifickými potřebami.

Na poslední tazatelskou otázku celého výzkumu, co by mohlo pečujícím osobám pomoci při výkonu jejich profese, většinou sdělovali: větší osvěta u laické i odborné veřejnosti, zvýšený zájem sociálních pracovníků, lepší finanční krytí při využívání odborné pomoci a přímé platby ze státního příspěvku na výkon PP. Objevil se však i výrok vyjadřující spokojenost s podmínkami pro výkon své profese.

Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit, jaký je pohled pečujících osob na legislativní změny, které do praxe zavedla novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. Zároveň také zjistit, jaký význam mají pro tyto osoby dohody o výkonu pěstounské péče.

Pro naplnění tohoto cíle byly stanoveny tři dílčí cíle:

Dílčí cíl I.: Zjistit, jak pečující osoby vnímají situaci před a po novele zákona o SPOD.

Dílčí cíl II.: Zjistit, jaký je pohled pečujících osob na novou právní úpravu PP.

Dílčí cíl III.: Zjistit pohled pečujících osob na jejich práva a povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče.

V teoretické části byly vysvětleny důležité pojmy, se kterými bylo následně pracováno v části praktické. Byla vymezena náhradní rodinná péče, její typy i legislativní ukotvení včetně legislativních změn. Pozornost byla věnována vymezení pěstounské péče a jejím jednotlivým formám. V závěru této části byla pak podrobně popsána dohoda o výkonu pěstounské péče.

Na začátku praktické části byla, kromě vymezení výzkumných cílů, specifikována metodologie výzkumu, způsob analýzy získaných dat a také rizika výzkumu. V poslední kapitole byly provedeny interpretace získaných dat ve vztahu k jednotlivým dílčím cílům.

V rámci výzkumu byla využita kvalitativní výzkumná strategie, metoda kvalitativního dotazování. Výzkumným nástrojem pro zjištění názorů a postojů informantů byl zvolen polostrukturovaný rozhovor realizovaný s osmi pečujícími osobami nebo pečujícími manželskými dvojicemi.

Záměrem nové právní úpravy bylo především vytvořit zákonné podmínky pro systematickou práci s rodinami, která zajistí setrvání dítěte v rodinném, případně náhradním rodinném prostředí. Podstatnou změnou, kterou v oblasti náhradní rodinné péče - pěstounské péče novela přinesla, byla úprava spočívající v zákonném a bezplatném nároku pěstounských rodin na odborné doprovázení, poradenství

i služby podstatně podporující výkon pěstounské péče. Systém doprovázení náhradních rodin je vázán na uzavření dohody o výkonu pěstounské péče.

Provedeným výzkumným šetřením jsem zjistila, že pečující osoby pohlížejí na legislativní změny spíše pozitivně, neboť jim umožňují lépe se orientovat v problematice NRP. Rovněž jim zaručují bezplatnou odbornou pomoc, možnost využití potřebných služeb i uznání pěstounství za skutečné zaměstnání. Negativně je pěstouny vnímáno značné navýšení administrativy. V institutu dohod o výkonu pěstounské péče spatřují většinou značný význam, neboť přispívá především k posílení jejich podpory a pomoci a zároveň je pro ně nastavením určitých pravidel nezbytných pro výkon jejich profese. Garantuje jim práva, ale i povinnosti, které většinou pokládají za nezbytné. Za velmi důležité však považují dostatečnou nabídku doprovázejících subjektů a možnost jejich vlastního výběru.

Domnívám se, že prostřednictvím dílčích výzkumných cílů byl hlavní výzkumný cíl práce naplněn. Potvrdilo se mi, že pro sběr dat byl polostrukturovaný rozhovor skutečně vhodně zvolenou technikou, neboť umožnil hlouběji proniknout do zkoumané oblasti a zároveň zajistil dostatečné množství informací.

Provedený výzkum byl omezen pouze na pečující osoby, které vykonávají pěstounskou péči zprostředkovanou a přijímají tedy děti, ke kterým v době svěřování nemají žádný příbuzenský ani jinak blízký vztah. Mám za to, že by mohlo být zajímavé provést podobný výzkum i mezi osobami pečujícími, které jsou s přijímaným dítětem v příbuzenském nebo blízkém poměru a výsledky obou výzkumů pak porovnat.

Výstupy této práce by mohly být zdrojem užitečných informací o problematice a nové právní úpravě náhradní rodinné péče pro veřejnost a také by mohly sloužit jako zpětná vazba pro doprovázející organizace, které mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče s osobami, které se výzkumného šetření účastnily.

Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury:

BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

BUBLEOVÁ, Věduna; VÁVROVÁ, Alena; VYSKOČIL, Filip; POKORNÁ, Pavla. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 2. přepracované vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013. ISBN 978-80-87455-18-0.

ČÁPOVÁ, Hana. Zázračná novela. *Respekt*. 2014, roč. 25, č. 7, s. 40-42.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.

ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Praha: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

ELIÁŠ, Karel; Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka 26. 3. 2012*. Ostrava: Sagit, 2012. ÚZ č. 900. ISBN 978-80-7208-920-8.

HARTL, Pavel; HARTLOVÁ Helena. *Velký psychologický slovník*. 4. vydání. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KOLUCHOVÁ, Jarmila. *Psychický vývoj dětí v pěstounské péči*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1992. ISBN 80-85529-01-7. 18.

LOUČKOVÁ, Ivana. *Integrovaný přístup v sociálně vědním výzkumu*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-86429-79-3.

MACELA, Miloslav. Dohody o výkonu pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha: Linde. 2013a, roč. 15, č. 7/2013, s. 1 - 4. ISSN 1212-866X.

MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013. *Právo a rodina*. Praha: Linde. 2013b, roč. 15, č. 1/2013, s. 1 - 4. ISSN 1212-866X.

MACELA, Miloslav. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha: Linde. 2013c, roč. 15, č. 6/2013, s. 1 - 4. ISSN 1212-866X.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. Olomouc: ANAG, 2014. ISBN 978-80-7263-914-4.

NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-86131-91-7.

PTÁČEK, Radek; KUŽELOVÁ, Hana. Vliv náhradní péče na psychický vývoj dítěte. *Právo a rodina*. Praha: Linde. 2011, roč. 13, č.7/2011, s. 1- 3. ISSN 1212-866X.

Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství: znění předpisů k 1. 1. 2014. Ostrava: Sagit, 2014. ÚZ, č. 996. ISBN 978-80-7488-022-3.

SEMERÁDOVÁ, Monika; ZACHAŘOVÁ, Barbora; ČERNÁ, Ria. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. Pardubice: Amalthea, 2013. ISBN 978-80-904801-0-0.

Sociální zabezpečení: státní sociální podpora, dávky pro osoby se zdravotním postižením, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní a existenční minimum: 2014 : redakční uzávěrka 3. 2. 2014. Ostrava: Sagit, 2014. ÚZ, č. 1015. ISBN 978-80-7488-041-4.

VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan, 2010. ISBN 80-86620-20-4.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Internetové zdroje:

Informace MPSV k dohodám o výkonu PP, květen 2013 [online]. [cit. 2016-12-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15306/informace_dohody.pdf.

VYSKOČIL, Filip. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014 [online]. [cit. 2016-12-17]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/1289015-Mgr-filip-vyskocil-pravni-uprava-nahradni-rodinne-pece-v-ceske-republice.html>.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Přehled transformace dílčích cílů do tazatelských otázek	38
Tabulka č. 2: Informanti	42

Seznam příloh

Příloha 1: Přepis rozhovoru

Příloha 2: Vzor dohody o výkonu PP

Jak vnímáte výkon své profese před novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí a výkon své profese, myslím tím výkon pěstounství?“

„Před novelou musím říct, že když jsem s pěstounstvím začínala, což už je vlastně 13 let zpátky, tak ze začátku to pro mě nebylo úplně jednoduché, protože jsem vlastně neprošla žádnými přípravami. Měla jsem svěřené dítě, o které jsem se v té době už asi rok starala. Víceméně bylo úplně na mě, kde a jak si seženu informace, jak budu řešit vlastní výchovný problémy u dětí, které jsem měla v péči. Docela jsem se v tom ze začátku plácala. Přiznám se, že mi celkem chybělo něco, někdo, s kým bych mohla některé věci konzultovat a musela jsem si ty lidi vyhledávat sama. Pak se stalo, že jsem se zkontaktovala s jednou organizací v Praze, která v té době už poskytovala adoptivním rodičům a pěstounům určitou podporu. Bylo to fajn, moc mi to pomohlo. Zjistila jsem, že to je to, co jsem tolik postrádala. Mohla jsem zde získávat informace, mohu si zde vyměnit zkušenosti. Nejsem v tom už úplně sama.

A potom jsem našla ještě před novelou organizaci, která už měla velké zkušenosti s doprovázením. A tím, že jsme se přestěhovali, tak jsme se sami rozhodli, že se necháme touto organizací doprovázet i dál.“

„Takže s touto organizací jste pokračovala ve spolupráci i po novele?“

„Dá se říct, že jsem si tak trochu vybírala, protože v té době jsem se chtěla vzdělávat, přišlo mi to důležité. Měla jsem své vlastní děti starší, proto mi přišlo do rodiny dítě mladší, ale velmi diagnosticky zajímavý, specifický. Cítila jsem potřebu zjistit co nejvíce informací, abych těm dětem mohla pomoc, abych je dokázala nějakým způsobem vést a vychovávat. Jezdila jsem například na konference od brněnského Sdružení pěstounských rodin. Jezdila jsem i na pobyty od jiných organizací, které byly pěkné v tom, že dělaly například arteterapii, dramaterapii pro děti a že jsme si to mohli užít jako celá rodina. Takže jsem zjistila, že ty organizace existují, a že pokud je člověk ochotný si dojet a nějakým způsobem se zajímat, tak že si může vybrat řadu zajímavých akcí.“

„Děkuji. Navázala bych otázkou, jak tedy vnímáte výkon své profese po novele?“

„Po novele k některým změnám pro nás opravdu došlo, i přes to, že jsme vlastně byli doprovázeni i před novelou. To, co jsme předtím dělali dobrovolně, najednou bylo povinné. Tudiž jsem se musela rozhodnout, s jakou organizací budu spolupracovat. V té době jsme byli už poměrně dlouho pod jednou organizací. Já jsem se potom rozhodla pro organizaci, která dělala hodně zajímavých výletových pobytových akcí pro pěstouny, což se holkám hrozně líbilo, tak jsem se rozhodla pro spolupráci s touto organizací. Přestože ty akce byly strašně fajn a byli jsme pod tou organizací relativně dlouho, tak jsme neměli štěstí na klíčovou pracovníci. Nevýhodou organizace bylo, že tam bylo omezené množství klíčových pracovníků. Šlo o paní, která neměla moc zkušeností s pěstounskými dětmi, s pěstounskou péčí. Nějakou dobu to nevadilo, ale postupem času se to ukázalo jako nevýhoda. Takže jsem po několika letech organizaci změnila.

Nyní jsme pod organizací, která sice nepořádá tolik zajímavých akcí, který my si ale už obhospodaříme jinde. Ale máme klíčovou pracovníci, která je velmi zkušená, sama je pěstounka. Měla v péči několik složitých dětí. Takže pokud jde o možnost

konzultace a porady o určitých problémech, tak si myslím, že jsme na tom velmi dobře.“

„Vrátím-li se k otázce jak vnímáte výkon Vaší profese po novele, chápu dobře, že pro Vás to až taková změna nebyla?“

„Ano, nebyla to pro mě taková změna. Ačkoliv teď vnímám trochu negativně jednu věc. Například dříve, když jsem chtěla jet na nějakou akci, tak jsem si mohla bez problému vybrat. Akce byly relativně cenově dostupné. Řada seminářů či přednášek byla i zadarmo. Kdežto teď se pohybují i v tisícových hodnotách. Což už si člověk hodně rozmyslí. Také se může stát, že se sekne, protože si vybere zajímavé, atraktivní téma a pak zjistí, že přednáška byla poměrně jalová. Tím, že já už hodně věcí vím a mám je načtené, tak se mi může stát, že zjistím, že jsem si zaplatila přednášku, kde mi říkají informace, které znám.“

„Když zůstanu u povinnosti vzdělávání, můžete si sama vybírat nebo jste závislá jen na nabídce doprovázející organizace?“

„Můžu si vybrat i mimo. Moje organizace mi proplatí do určité míry i vzdělávání, které budu absolvovat někde jinde. Což je fajn. Nejsem vázaná na tuto organizaci. Ráda si vybírám témata. O některé se totiž zajímám více o některé méně. Vyhledávám si věci, které jsou pro mě aktuálně důležité. Dříve to sice nebylo hrazené, musela jsem si to hradit sama, uhradila jsem si to i ráda, bylo to totiž jen pár stovek. Teď bych řekla, že nabídka je mnohem širší, ale že tehdy byla méně široká, ale kvalitní. Takže když člověk někam šel, takže to byl osvědčený lektor, který se profiloval v té oblasti. Nyní se spousta organizací do toho vrhla, vyškolila si svoje lidi a nestojí to za nic. Když to nazvu blbě, tak jsou to takové rychlokvašky, jsou to prostě paní, které někde absolvovaly také nějaký školení a teď to přednášejí. Což už není takové, jako třeba když dříve člověk šel například na pana Klimeše nebo na pana doktora Chytrýho a věděl, že opravdu bude mít informace, v té době pro mě neuvěřitelný. My jsme to úplně hltali, protože to bylo o těch našich dětech, a ty lidi opravdu věděli, jaký jsou a dokázali nám poradit.“

„Myslím, že jste mi částečně odpověděla na další otázku - v čem vidíte hlavní změny po zavedení novely?“

„Samozřejmě, hlavní změny jsou v tom, že to, co bylo dříve dobrovolný, je pro nás povinný. Což já bych nevnímala úplně úkorně. Já si myslím, že to doprovázení obecně je důležité. Ale je to strašně individuální, záleží na tom jaká je doprovázející organizace, sama jsem se přesvědčila na vlastní kůži o tom, že je důležitý, aby to byl člověk, který rozumí jeho dětem, aby to byl člověk, který dokáže poradit i své osobní zkušenosti. Poté jsou tu i finanční záležitosti. Je fajn, když třeba jede dítě na tábor, tak že se mi část peněz vrátí, to je prima. Určitě je dobrý, a tam si myslím, že by třeba pro mě, která má děti, které potřebují dlouhodobější terapii, tak samozřejmě dva tisíce je naprostý zlomek, který za ty terapie člověk ročně dá, pokud jsou systematické. Ale tak lepší dva tisíce než vůbec nic. Takže výhody tu jsou. Co vidím jako nevýhodu je to, že jednou za dva měsíce návštěva. Já s tím nemám problém obecně, ale s tím, že my jsme hodně akční, jsme hodně rozježdění a naše klíčová pracovníce je také hodně vytižená. Tak je to někdy takové: Ježíši Kriste, dva měsíce, musíme udělat návštěvu! Za každou cenu. A horko těžko hledáme termín, aby to pro

nás bylo pro obě přijatelný, a je to někdy zbytečný stres. Na druhou stranu to opravdu nevnímám nijak negativně. Myslím, že někdy je to nevýhoda pro ty pěstouny, kteří nemají dobrou organizaci a ta klíčová pracovnice tam vstupuje jako prvek, který je dalším kontrolním orgánem. Nejedná se o příjemnou návštěvu rodinný známý, ale jedná se o to, ajajaj, někdo mě zase přišel zkontrolovat. A bohužel vím od známých, že to tak opravdu je.“

„Uvedla jste již zároveň i pozitiva a negativa legislativní změny. Je ještě něco, co v této souvislosti vnímáte pozitivně nebo naopak negativně?“

„Ano, co vnímám velmi negativně, je navýšení administrativy. Z každého setkání se musí udělat zpráva. Pokud je ta klíčová pracovnice, tak se ujišťuje, zda ta zpráva je opravdu v pořádku, že tam nemá nějaké nepřesnosti, což se samozřejmě může stát.“

„Jaký je váš názor na povinnost uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče?“

„Myslím, že tohle už jsem se taky vlastně dotkla. Já si obecně myslím, že to není špatný. Z toho důvodu, že před novelou se mohlo stát, že někteří pěstouni, kteří měli hodně složitý děti, se tak mohli uzavírat se svým problémem. Byli na to sami. Vlastně to, co mě se stalo na začátku. Akorát já jsem se z toho snažila.... U mě to bylo nedobrovolný. A nebylo to nijak dramatický. Já jsem hledala pomoc už od začátku. Měla jsem paní psychologku, která měla zkušenost s podobnými dětma. Dokážu si ale představit, že by se to stát velmi snadno mohlo. Pokud člověk dostane dítě s těžkou poruchou připoutání a není na to připravený, tak se najednou potýká s problémama, na které se ani v zásadě nedá připravit, pokud nemá to doprovázení. Tady je opravdu důležité, aby měl někoho, komu opravdu důvěřuje, komu se může svěřit a kdo s ním bude pracovat. Jinak si myslím, že to může skončit obrovským výbuchem. Já třeba vím, že když jsem byla v původním místě bydliště a řešila jsem tam nějaké problémy se svou, tehdy dospívající dcerou, tak paní na sociálce říkala: „Já jsem tak ráda, že jste mi to přišla říct, víte co, my jsme tady měli holčičku pět let u paní v péči. Paní furt říkala: není žádný problém, není žádný problém. A předevčírem přišla, že to dítě vrací. A to si myslím, že je strašný. A že tomu, pokud je to ošetřeno správně, ty dohody mohou předcházet.“

„Tak on asi ten záměr byl v té novele v oblasti pěstounství, aby se předcházelo selhávání...“

„Takže já si myslím, že ten záměr je dobrý. Samozřejmě tam, kde to skončí na navýšení administrativy a na tom, že ten pěstoun se stejně uzavře, protože má pocit, že mu přišel další člověk na kontrolu do rodiny, tak to stejně půjde do háje. Ale takhle je to se vším, vždycky je to o lidech a je to individuální.“

„Jak pohlížíte na práva vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče?“

„Zase už jsem se toho už dotkla. Samozřejmě ty práva, v naprostý většině případů, jsou určitě výhodný. Myslím si, že hodně důležitý může být ta možnost zajištění krátkodobému respitu. I když vím, že i když tam na začátku docházelo k určitým tápání, co to vlastně znamená, jak se to bude realizovat. Ale dneska si myslím, že už je to ošetřeno líp, tuším. I když my toho nevyužíváme, protože mám dítě natolik specifický, že není hlídatelný žádnou jinou osobou kromě někoho blízkého z rodiny. Tak vím, že je to možný dneska i jinak, že může přijít do domácnosti někdo, kdo to

dítě nějakým způsobem ohlídá. Takže se to dá ošetřit velmi rozumným způsobem. Rozhodně je fajn, že takhle může dojít k proplacení nějakýho toho pobytu dítěte někde. Pobyt pro děti, jakoby respitní, jsme používali už před novelou, protože některé organizace je dělaly, takže pro moje starší holky, které rády jezdily a rády byly se svými vrstevnicami, to bylo strašně fajn.“

„Jednalo se tedy o víkendovky?“

„Třeba víkendovky, přesně tak. Ale zase pro složitější dítě víkendovka nemusí být vůbec vhodná. Protože to dítě může tak strašně těžko snášet odloučení, že potom bude doma dělat dríje tejdén před tím, než odjede a 14 dní po tom, co přijede zpátky. A bude natolik rozhozen, že vlastně ty dva dny klidu se tomu pěstounovi vůbec nevyplatěj.“

„Aha, takže to byly spíše společné pobyt?“

„Jezdili jsme hodně na společný, rodinný pobyt. A u některých dětí jsem hodně využívala i těch víkendových respitních pobytů. To jenom říkám tak jako obecně, že si umím představit, že ne pro všechny rodiny je tohle řešení. Ne všechny děti unášej dobře pobyt někde. Jsou fakt pěstouni, kteří říkaj: nebudu posílat dítě na víkendovku, protože se mi tam rozhodí takovým způsobem, že já mam pak stokrát víc starostí a to, že jsem si mohla dva dny zajít někam na večeři, se vůbec nevyplatilo.“

„Ale obecně si myslím, že je to fajn. Že tyhle možnosti jsou a že ta rodina si může vybrat. Že to dítě nikdo nenutí, že to dítě musí někam na respitní pobyt. Alespoň doufám. Protože ty děti jsou hodně specifické, je to hodně individuální. Dovedu si představit, kdyby někdo nutil moje současné dítě někam na respitní pobyt, tak by to nedopadlo úplně dobře. Ten kontakt s biologickou rodinou je samozřejmě takové citlivé a sporné téma. Tam si myslím, že po novele začalo docházet k tomu, samozřejmě ne celoplošně, ale v některých případech, že se ten kontakt začal hodně propagovat. Je možný, že to fakt bylo nějak směřovaný shora, že se k tomu kontaktu začalo skoro nutit. A bohužel znám i případy, kdy i biologičtí rodiče byli nuceni jakoby k tomu kontaktu, nebo jim to bylo hodně zdůrazňováno. A zase, ne všechny děti tohle dobře unášej. A je potřeba počítat s tím, že pokud někde dochází k intenzivnímu kontaktu s biologickou rodinou, v některých případech to může vést k velkému rozhození dítěte.“

„To znamená, že biologický kontakt s rodinou ano, ale ne za každou cenu?“

„Ne za každou cenu, individuálně, případ od případu. My jsme vlastně měli kontakt s biologickými rodinami přesto, že nás k tomu nikdo nenutil. Vlastně u nejmladšího jsem si sama biologickou rodinu našla. Nikdo to po mě nechtěl. Mě to prostě zajímalo. Ono to může být strašně důležitý, i vzhledem k anamnéze dítěte. Člověk si může spoustu věcí upřesnit, může vidět, jak vypadají sourozenci dítěte. Může zjistit, jestli v rodině jsou alergie, jestli jsou tam oční vady. Zrovna tady konkrétně jsem zjistila, že strabismus u dítěte měla matka úplně stejnej, bez jakéhokoliv zásahu očního lékaře. Jedna ze starších sester má úplně stejný typ alergie jako moje dítě. To jsou takové věci, které člověk nemá šanci zjistit, protože v těch papírech prostě nejsou. Takže biologický kontakt určitě. A v některých případech si myslím, že kontakt by měl být asistovaný, případně by mělo být zajištěno místo. Zvlášť, když je vzdálenost třeba větší.“

„Jaký typ podpory nejvíce využíváte a třeba které naopak málo?“

„Určitě využíváme takových těch konzultačních mechanismů, třeba jako s klíčovou pracovníci, takže doprovázení. Potom ten respit de facto taky, i když spíše v minulém čase. Ale rozhodně jsme ho využívali. A tu podporu proplácení terapií.“

„A ten kontakt s biologickou rodinou jste si víceméně, jak jste říkala, zajišťovala sama?“

„Vždycky jsem si ho zajišťovala sama. Takže to vlastně jakoby funguje stejným způsobem.“

„A pokud jde o zajištění krátkodobé péče, třeba při vzdělávání nebo při tom, když si potřebujete vyřídit nějaké záležitosti?“

„Beru si holky s sebou.“

„Pokud se jedná o vzdělávání, tak je to vždy tak, že je to vzdělávání v rámci pobytu, že tam mohou být děti s Vámi nebo jak toto řešíte?“

„Já to takle mám. My většinou máme vzdělávání v rámci, nebo teď ty poslední roky mám většinou vzdělávání v rámci nějakého pobytu, kde mohou být i děti. A já vlastně i dřív, když jsem jezdila kamkoliv na vzdělávání, tak poslední svoje dítě jsem vždy brala s sebou. Ať už tam prostě byly děti dovolený nebo nebyly, tak jsem si to vzhledem k té specifitě toho dítěte vždycky nějak domluvila. Bylo to fajn v tom, že dítě se stalo samo hlídatelným de facto.“

„Teď bych se od práv přesunula k povinnostem. Jak pohlížíte na povinnosti vyplývající z dohody?“

„Takže pokud jde o povinnosti, zase už jsme se toho trochu dotkly. Já jsem ty povinnosti vždycky považovala za samozřejmost. Vzdělávání mě nepříjde jako povinnost, ale jako nutnost víceméně u pěstouna. Pokud to chci dělat a věnovat se tomu a opravdu těm dětem pomoci. Myslím si, že bez toho vzdělávání to není možný. Pokud jde o kontakt s biologickou rodinou, zase, to mě vždycky přišlo jako samozřejmost. Přišlo mi to dobrý i z důvodů, o kterých jsem mluvila. Ale strašně moc bych se přimlouvala za to, aby do toho kontaktu nebyli tlačení lidi, tam kde opravdu není vhodný a tam, kde na to dítě špatně reaguje. To je typický u dětí, který byly v tý rodině týraný. Samozřejmě, ty děti mohou rodiče milovat i přes to, že je rodiče týrali. To je relativně známá věc. Což ještě nemusí znamenat, že to tomu dítěti udělá úplně dobře. Protože tam každej kontakt neošetřenej může vést k retraumatizaci dítěte. Ale obecně si myslím, že zase je to věc dobrá. Děti mají právo na svojí identitu, odkud prostě pocházejí. Myslím, že strašně dobře funguje kontakt u mého nejmladšího dítěte, kde máme kontakt s maminkou i s oběma staršíma sestrama. Naopak mě strašně mrzí, že nemáme kontakt s mladším bratříčkem. Ten je teda v pěstounské rodině, která se fakt jako úplně uzavírá kontaktu. Myslím, že to funguje fajn, že to je na dobrovolný bázi. Že je to i o tom, že se ty sestry na ten kontakt těšej. Není to kontakt nějak častej, jsme od sebe poměrně hodně vzdálený. Ale je to třeba jednou až dvakrát do roka, ale jsme v častém kontaktu třeba přes facebook a je to takový spontánní, normální a fajn.“

„A další povinnost – spolupráce s doprovázející organizací?“

„To je zase něco, co jsem si dobrovolně vyhledala, ještě když jsem nemusela. Takže tam já to vidím jako obrovskou výhodu. Být někde zastřešená, mít někoho, na koho se můžu obrátit. A přijde mě to jako úplně v pohodě. Říkám, jediný co vidím trošičku jako nevýhodu je ta pravidelnost a administrativa s tím spojená.“

„Dopracovaly jsme se k poslední otázce - co by Vám při výkonu Vaší profese mohlo ještě pomoci? Napadá Vás, co by Vám profesi mohlo ještě ulehčit, zlepšit či zpříjemnit?“

„Jediný, co mě napadá, takhle úplně z oleje, že by mi určitě pomohlo, nebo byla bych ráda, aby všechny vzdělávací akce byly na vysoký úrovni Na vysoký odborný úrovni. Abych měla jistotu, že když někam jdu a za tu přednášku zaplatím, tak že dostanu něco, co bude odpovídat vynaložený částce. To je jedna věc. Druhá věc - vzhledem k tomu, že opravdu vlastně obě děti, které mám teď v péči, potřebují pravidelný terapie, tak tady by mi pomohlo, kdyby to bylo víc finančně krytý. Protože je to opravdu neskutečně finančně náročný. A to je další věc. Myslím, že by bylo potřeba mít mnohem víc odborníků, kteří rozuměj náhradce. A taky si myslím, že hodně pěstounů naráží, co vím takle od známejch, že se strašně těžko hledá dobrý terapeut pro dítě, terapeut, který je ochotnej pracovat s nestandardním dítětem, s dítětem, který má poruchu připoutání. V téhle oblasti by byla potřeba mnohem větší osvěta obecně. Bylo by potřeba mít osvětu i mezi pedagogickýma pracovníkama. Protože řada pěstounů logicky naráží ve školách. Učitelé bejvaj bohužel trošičku ustrnulý. i pokud jde o handicapy i pokud jde o dítě přijatý. Mívaj svoje náhledy, viděj tam hodně často to, že dítě prostě nefunguje, protože je něco špatně v rodině. Což v těchhle případech může být často pomýlený. Oni uvažujou ze svý zkušenosti, protože normálně se setkávaj třeba s dětma z nefunkčních biologických rodin, kde to dítě funguje podobně. Ale tady je to prostě jinak, protože to dítě prožilo třeba 10 let v ústavu. Nedá se čekat, že dítě bude v té škole fungovat úplně bezproblémově, i kdyby se ti pěstouni rozkrájeli. Takže tam si myslím, že by bylo hrozně důležitý, mít síť odborníků, kde člověk by věděl, tady se můžu obrátit. Jo, jak už si to rodiče předávaj mezi sebou, třeba pokud jde o děti autistický, píšou si doporučení přes facebook. Špatnej diagnostik, dobrý diagnostik. Asi bych si vzpomněla ještě na to, že by bylo moc dobrý, aby naše povolání více uznávala veřejnost. Lidi totiž usuzujou z toho, co náhodně shlédnou v televizi nebo si přečtou v novinách. A to jsou tak zkreslený věci. A bohužel hodně zaměřený na tu finanční stránku. Takže řada lidí si myslí, že dlouhodobí pěstouni berou to, co přechodní pěstouni. A vůbec mají zmatek v tom, jak je rozdíl mezi přechodným pěstounem a pěstounem dlouhodobým. Tam se ještě udělala trochu nešťastná kauza s tím slovíčkem profesionální, který se lepilo na ty přechodný pěstouny. Každý pěstoun by měl být do určité míry profesionální. Samozřejmě myslím si, že pokud jde o společenskou prestiž, tak to povolání je někde tady hodně dole. Je to samozřejmě obrovská škoda, protože ty rodiny celý můžou bejt potom tak jako sociálně stigmatizovaný. Lidi se na ně koukaj tak trošku jako na: jo, tenhle chodí na pracák a tenhle je pěstoun.“

Příloha 2: Vzor dohody o výkonu PP

VZOR dohody pro pečující osoby (pěstouny, předpěstouny, poručníky, osoby, které mají zájem stát se pěstouny/poručníky)

Dohoda o výkonu pěstounské péče podle § 47b odst. 4 zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a s tím souvisejících předpisů, a podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., v platném znění mezi

Název organizace: Amalthea z.s.

Sídlo: Městský park 274, 537 01 Chrudim IV

IČO: 26647214

zastoupená: Davidem Svobodou, DiS., ředitelem

a dále pracovníkem Centra náhradní rodinné péče Amalthea oprávněným k podpisu této

Dohody

(dále jen „poskytovatel“)

a

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Adresa:

Telefon:

E-mail:

(dále jen „osoba pečující“)

I.

Důvody dohody

- (1) Osobě pečující na základě rozhodnutí Okresního soudu ze dne ....., které nabylo právní moci dne..., č.j. rozsudku, bylo svěřeno do pěstounské péče nezletilé dítě:
- (2) Touto dohodou se upravují podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností osob pečujících a práv a povinností poskytovatele.
- (3) Na základě uzavření této dohody je stanoven plán průběhu pobytu dítěte v pěstounské péči, tj. plánování dílčích cílů spolupráce pečujících osob a poskytovatele za účelem naplňování potřeb dítěte (které jsou zaznamenávány v zápisech z konkrétních konzultací v rodině v průběhu spolupráce).

II.

Čas, místo a forma spolupráce

- (1) Podkladem pro dojednávání spolupráce je Vyhodnocení situace dítěte a Individuální plán ochrany dítěte (dále jen IPOD)svěřeného do pěstounské péče pečující osoby, pokud byly Vyhodnocení a IPOD již zpracovány. Pokud doposud zpracovány nebyly, nese za jejich vypracování zodpovědnost místně příslušný OSPOD dítěte.
- (2) Čas - ve všední dny, 9-17 hodin, dále dle předchozí individuální dohody s klíčovým pracovníkem podle potřeb dětí a pečující osoby.
- (3) Místo a forma spolupráce:
  - ambulantní – Amalthea Chrudim/Česká Třebová; popřípadě zařízení, ve kterém bude zajištěna respitní či vzdělávací aktivita
  - terénní – ..... – v místě bydliště pečující osoby, příp. jiné místo dle předchozí dohody obou stran
- (4) V případě dlouhodobé nepřítomnosti klíčového pracovníka (tj. nepřítomnosti, která by mohla narušit poskytování služby ve smluveném rozsahu a formě) je pečující

osoba informována o zastupujícím pracovníkovi včetně telefonického spojení na tohoto pracovníka.

- (5) V případě změny klíčového pracovníka v rodině, je rodina o změně a důvodech včas informována – minimálně 2 měsíce před plánovanou změnou, v případě nenadálé změny je rodina informována v prvním možném termínu po rozhodnutí o výměně jejich klíčového pracovníka.

III.

Předmět spolupráce

- (1) Předmětem spolupráce rodiny s klíčovým pracovníkem je doprovázení rodiny zaměřené na oblasti: péče o dítě a rozvíjení vztahu s dítětem, zajištění bezpečného a láskyplného prostředí pro dítě, spolupráce s vlastní rodinou dítěte a dalšími subjekty, vzdělávání a sebereflexe v roli pečující osoby.
- (2) V rámci pravidelných konzultací rodiny s klíčovým pracovníkem (min. 1x za 2 měsíce) proběhne reflexe výkonu pěstounské péče, sledování naplňování cílů stanovených v Individuálních plánech ochrany dětí, které byly svěřeny do pěstounské péče. Pokud dosud nebyl IPOD sestaven, je po dohodě s OSPOD předmětem spolupráce jeho vytvoření a následné plnění jeho cílů.
- (3) Výstupy z konzultací jsou zaznamenány formou zápisu, dostupného pro pečující osobu (díličí zápisy jsou zasílány mailem/poštou po konzultaci, pokud se na tom rodina s klíčovým pracovníkem domluví) – v zápisech jsou vždy stanoveny díličí cíle pro obě strany, v rámci konzultací je sledováno jejich průběžné plnění.

IV.

Práva pečujících osob

1. Pomoc při zajištění osobní péče o svěřené dítě

- (1) Poskytovatel se zavazuje osobě pečující poskytnout podporu při zajištění osobní péče o děti,
  1. po dobu, kdy bude osoba pečující vychovávající děti sama, případně obě pečující osoby zároveň uznány za dočasně práce neschopné, nebo v případě ošetřování osoby blízké,
  2. při narození vlastního dítěte,
  3. při vyřizování nezbytných záležitostí (např. účast u soudu, vyšetření či lékařský zákrok, vyřízení dávek souvisejících s pěstounskou péčí, účast na povinném vzdělávání, atd.),
  4. při úmrtí osoby blízké.
- (2) Podporou při zajištění osobní péče o děti dle odst. 1 je myšleno:
  - pomoc se zmapováním dostupných zdrojů v širší rodině a komunitě,
  - vytipování, oslovení vhodné osoby, která by mohla dočasně převzít péči o svěřené děti, a koordinace zajištění pomoci,
  - v krizové situaci dočasné zajištění péče o děti klíčovým pracovníkem (tato doba však nesmí přesáhnout 8 hodin), pokud je to v daném čase pro daného pracovníka v jeho možnostech.Náklady na stravování dětí či další vzniklé náklady hradí pečující osoba z příspěvku na úhradu potřeb dítěte.
- (3) U vyřizování nezbytné záležitosti (dle odst.1, bod 3), jejíž datum je předem známo, je osoba pečující povinna požádat o poskytnutí pomoci co nejdříve, kdy se o potřebě pomoci dozví, nejpozději však 14 dní před událostí, jinak právo na poskytnutí pomoci při zajištění péče o svěřené děti zaniká. Při posuzování nezbytnosti záležitosti, po kterou osoba pečující potřebuje zajistit péči o svěřené děti, spolu rodina a klíčový pracovník spolupracují. Nezbytnou záležitostí je třeba ze strany osoby pečující písemně doložit – písemným potvrzením od lékaře, soudu, vzdělávací agentury, jiného subjektu.
- (4) Pomoc při zajištění osobní péče o svěřené děti podle odst. 1 může být výjimečně zajištěna z velmi vážných důvodů na straně pečující osoby formou dočasného

umístění dětí do jiné pro dítě známé pěstounské rodiny nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Klíčový pracovník zajišťuje koordinaci při umístění dítěte mimo stávající pěstounskou rodinu. Klíčový pracovník spolu s osobou pečující je povinen děti dostatečně a pro ně srozumitelně poučit o změně tak, aby umístění bylo pro děti co nejméně stresující. Klíčový pracovník zajistí vlastní umístění dítěte v případě, že se jej pečující osoba z vážných důvodů nebude moci účastnit. Náklady spojené s umístěním dítěte do jiné rodiny/zařízení (pobyt, strava) nese pečující osoba. Je informován, že klíčový pracovník úzce spolupracuje s OSPOD na umístění dítěte a OSPOD bezodkladně vyrozumí o důvodech přemístění dítěte.

2. Respirní péče

- (1) Osoby pečující mají právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené děti starší 2 let v rozsahu 14 kalendářních dnů v kalendářním roce. Nárok na zajištění respirní péče přísluší oběma, ti však jsou povinni tuto dovolenou čerpat současně. Respirní péče se poskytuje v rozsahu podle věty první bez ohledu na počet dětí v péči.
- (2) Minimální doba čerpání respirní péče je stanovena na 1/2 den, nelze tedy respirní péči čerpat hodinově.
- (3) Klíčový pracovník ve spolupráci s rodinou s předstihem navrhne způsob, jak bude péče o děti po dobu čerpání respirní péče zajištěna (vždy přiměřeně věku a potřebám dítěte). Pokud náklady na zajištění vícedenního pobytu dítěte mimo rodinu v rámci respirní péče přesáhnou možnosti zajistit tento pobyt z příspěvku na úhradu potřeb dítěte, zmapuje klíčový pracovník dostupné finanční zdroje nadací a nadačních fondů a poskytne rodině pomoc při podání žádosti o finanční příspěvek. Náklady na respirní péči mohou být dále hrazeny ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče.
- (4) Poskytovatel za účelem zajištění respirní péče v rámci vlastní činnosti:
  - o realizuje pobyty pro děti. Termíny těchto pobytů vychází z možností poskytovatele a rodiny jsou o nich informovány nejméně dva měsíce předem, aby tento čas mohly plánovaně využít ke svému volnu
  - o vytipovává a připravuje osoby vhodné pro zajištění respirní péče, koordinuje seznámení pěstounské rodiny s osobou poskytující respirní péči tak, aby to pro dítě bylo bezpečné a srozumitelné.

3. Zprostředkování odborné pomoci

- (1) Osoba pečující a/nebo svěřené děti nebo vlastní děti mají právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců.
- (2) Poskytovatel může rodině nabídnout odbornou pomoc také v rámci vlastní činnosti – speciálně-pedagogické, etopedické a psychologické poradenství, psychoterapie, terapie zaměřené na podporu vztahu mezi dětmi a pěstouny. Rozsah a náklady na odbornou pomoc jsou individuálně stanoveny dle možností rodiny a poskytovatele.

V.

Povinnosti pečujících osob

1. Kontakt dětí v pěstounské péči s vlastní rodinou

- (1) Pečující osoba je povinna podporovat svěřené dítě v kontaktu s vlastní rodinou, je-li takový kontakt v zájmu dítěte. Je povinna podporovat pozitivní identitu dítěte ve vztahu k jeho vlastní rodině, a to i v případě, že kontakt s vlastní rodinou probíhat nemůže.
- (2) Forma (osobní, telefonická, písemná), místo a četnost kontaktu vychází z Individuálního plánu ochrany dítěte. Poskytovatel ke kontaktu nabízí zdarma své prostory v Chrudimi a České Třebové. Náklady spojené se zajištěním místa pro kontakt jinde může v odůvodněných případech částečně uhradit poskytovatel. Osoba pečující s ohledem na zájem dítěte hradí tyto náklady po dohodě s poskytovatelem z příspěvku na úhradu potřeb dítěte.
- (3) V souladu s Individuálním plánem ochrany dítěte či s doporučením OSPOD (pokud není IPOD zpracován) může kontakt probíhat za asistence/bez asistence sociálního

pracovníka. V obou případech je reflexe probíhajícího kontaktu a jeho průběžné přehodnocování v kontextu aktuálních potřeb dítěte předmětem pravidelných konzultací v rodině.

2. Zvyšování znalostí a dovedností pečujících osob; vzdělávací plán

- (1) Pečující osoba má povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin za kalendářní rok.
- (2) Klíčový pracovník společně s osobou pečující sestaví vzdělávací plán (na nadcházející období 12 měsíců) na první osobní konzultaci po uzavření této Dohody.
- (3) Obsah vzdělávacího plánu vychází z potřeb pečující osoby a Vyhodnocení situace dítěte/IPODu dítěte (pokud je k dispozici).
- (4) Ve vzdělávacím plánu klíčový pracovník ve spolupráci s rodinou také určí, jakým způsobem bude zajištěna péče o svěřené děti po dobu vzdělávání, pokud si rodina hlídání nezajišťuje vlastními silami.
- (5) Vzdělávání podle odst. 1 je vždy plně hrazeno poskytovatelem – viz interní směrnice *Pravidla pro čerpání příspěvků na dohody*. Cestovní náklady spojené s dopravou na vzdělávání poskytovatel hradí pouze ve výjimečných případech (vysoce specifické vzdělávání ve velké vzdálenosti od bydliště rodiny). Náklady na ubytování musí osoba pečující po předchozí dohodě s poskytovatelem prokázat i s kopií programu vzdělávací akce s tím, že vzdělávání musí trvat v obou dnech alespoň 6 hodin (také tyto náklady může poskytovatel hradit pouze v odůvodněných případech).
- (6) Poskytovatel v rámci vlastní činnosti v závislosti na získaných finančních prostředcích zajišťuje vzdělávání pro osoby pečující formami, jejichž aktuální přehled předává průběžně rodině klíčový pracovník.
- (7) Body vzdělávacího plánu jsou součástí zápisu z konzultací v rodině či samostatným dokumentem, který je součástí osobní složky rodiny – v obou případech jsou dokumenty vždy k dispozici i osobám pečujícím. Sestavení vzdělávacího plánu, sledování jeho plnění a případné změny jeho obsahu jsou předmětem každé půlroční zprávy pro OSPOD (sledování plnění povinnosti pečujících osob).

VI.

Dohled nad výkonem pěstounské péče

- (1) Klíčový pracovník je zodpovědný za dohled nad výkonem pěstounské péče. V rámci pravidelných konzultací v rodině (viz bod III této dohody) hovoří o samotě také s dětmi v pěstounské péči.
- (2) Klíčový pracovník může hovořit s dětmi i v neutrálním prostředí (škola, prostory poskytovatele, přirozené prostředí dítěte apod.). Osoba pečující je o jednání s dítětem ale vždy předem informována.
- (3) Každých 6 měsíců zpracovává klíčový pracovník zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče, kterou předá místně příslušnému OSPOD vždy nejpozději do posledního dne 6. měsíce, za který má být zpráva zpracována. S obsahem zprávy osobu pečující předem seznámí a předá zprávu také jí.
- (4) Osoba pečující je povinna sdělit klíčovému pracovníkovi všechny důležité skutečnosti spojené s výkonem pěstounské péče a umožnit mu vykonat předem ohlášenou konzultaci v domácnosti nebo ambulantní formou (dle domluvy)

VII.

Ukončení dohody

Dohoda může být ukončena:

- výpovědí ze strany pečující osoby - může vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče bez udání důvodu. Platnost dohody je ukončena ke dni doručení písemné výpovědi k rukám poskytovatele, nedohodnou-li se strany písemnou formou na pozdějším datu.
- výpovědí ze strany poskytovatele

- a. pro závažné nebo opakované a záměrné porušování povinností, vyplývajících z této dohody, včetně příloh
  - b. pro opakované maření sledování naplňování podmínek této dohody
Poskytovatel je povinen pěstouny písemně upozornit, dojde-li k jednání, jehož opakování by mohlo dát důvod k výpovědi dohody. Upozornění může být součástí záznamu z konzultace v rodině, který je v tomto případě rodině vždy předáván. Pokud i po písemném upozornění dochází k maření sledování naplňování podmínek této dohody, je ze strany poskytovatele dohoda vypovězena.
- vzájemnou dohodou obou stran (vzájemnou dohodou ukončení smluvního vztahu).
- (1) Do 30 dnů od vypovězení této dohody musí osoba pečující uzavřít dohodu novou (s jiným subjektem) nebo místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí musí upravit práva a povinnosti správním rozhodnutím. Výpovědní lhůta stávající dohody končí uzavřením dohody nové nebo dnem nabytí právní moci správním rozhodnutím nahrazujícího Dohodu o výkonu pěstounské péče. Po dobu výpovědní lhůty, má osoba pečující právo požadovat čerpání služeb od Amalthea v rozsahu, jež čerpala za dobu platnosti společné dohody, pokud jsou však zachovány totožné podmínky pro jejich poskytování (klient čerpá službu ve stejném čase, místě a formě jako před vypovězením dohody).
  - (2) V případě ukončení Dohody o výkonu pěstounské péče poskytovatel spolupracuje se subjektem, se kterým osoba pečující chce nově Dohodu o výkonu pěstounské péče uzavřít. Spoluprací se rozumí předání informací o dosavadní spolupráci s rodinou a doporučení postupů v další péči o svěřené dítě.

VIII.

Ostatní ujednání

- (1) Poskytovatel je povinen vykonávat sociálně-právní ochranu v souladu s etickými standardy sociálních pracovníků a se standardy sociálně-právní ochrany dětí pro pověřené osoby.
- (2) Poskytovatel je povinen zachovávat mlčenlivost ve věcech souvisejících s výkonem sociálně-právní ochrany. Tato mlčenlivost se však nevztahuje na orgány sociálně-právní ochrany dětí a subjekty, které se podílejí na zajištění péče o svěřené děti. Nevztahuje se ani na případy, kdy právní předpisy stanoví oznamovací povinnost.
- (3) Poskytovatel je povinen podávat informace o spolupráci s rodinou OSPOD, kdykoliv si je tento orgán vyžádá, a to i bez souhlasu rodiny. Stejně tak je poskytovatel povinen umožnit státním orgánům nahlédnout do dokumentace rodiny. S těmito situacemi je osoba pečující před podpisem dohody ústně obeznámena.
- (4) Při výkonu sociálně-právní ochrany dětí budou dodržována vnitřní pravidla (metodické postupy) stanovená poskytovatelem. Tato pravidla podléhají kontrole, kterou realizuje inspekce sociálně-právní ochrany dětí.
- (5) Přílohami dohody jsou Práva a povinnosti pěstounů a Podávání připomínek a stížností.
- (6) Součástí procesu uzavírání této Dohody je předání Příručky k Dohodě a podpis formulářů Souhlas s nakládáním s osobními údaji a Souhlas se získáváním a poskytováním informací 3. stranám, které jsou následně součástí osobní složky rodiny.

IX.

Souhlas OSPOD s uzavřením dohody

S uzavřením této dohody vyjádřil Městský úřad v ..... dne ..... souhlas (č.j.....), vydaný na základě předloženého návrhu obsahu dohody. Strany prohlašují, že tato dohoda se s předloženým návrhem obsahově i slovně shoduje a oproti předloženému návrhu neobsahuje žádné změny.

X.
Účinnost dohody

Tato dohoda nabývá účinnosti ke dni podpisu dohody pečující osobou a klíčovým pracovníkem.

V ....., dne ..... 201.

.....
Jméno a podpis
klíčového pracovníka Amalthea   podpis pečující osoby   podpis pečující osoby

Přílohy:
Práva a povinnosti pečujících osob/osob v evidenci
Podávání připomínek a stížností